

Diedut 2/2011

Sedvanerettslige oppfatninger om arealbruk blant reindrifstøvere

Herunder oppfatninger om reintallsfastsetting
og om behov for en rettsinstans som er egnet
for å ordne beitebruk i reindrifsområder

Øyvind Ravna og Jan Josef Olli

Med sammendrag på samisk (Sámegillii)
og engelsk (English)

⊗ Sámi allaskuvla
2011

Forord

Undersøkelsen av sedvanerettslige oppfatninger blant reindriftsutøvere om arealbruk og reintallsfastsetting er utført sommer og høst 2007 som et samarbeidsprosjekt mellom Jan Olli ved Asplan Viak AS og Øyvind Ravna ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø. Undersøkelse er gjennomført ved bruk av spørreskjemaer, oppfølging pr. telefon og statistisk etterbehandling.

Bakgrunnen for at prosjektet kom i stand var et behov for bakgrunnsmateriale til Ravnas doktorgradsarbeid. Dette har naturlig også innebåret en arbeidsdeling, hvor Ravna har utformet spørsmålene og problemstillingene med henblikk på å få svar på spørsmål han har reist under doktorgradsarbeidet. Olli har bidratt til å kvalitetssikre problemstillingene som er forelagt informantene, samtidig som han har hatt ansvaret for den statistiske etterbehandlingen av innkomne data.

Prosjektet har dessuten dratt nytte av kompetansen til andre fagfolk. Vi vil derfor takke førsteamanuensis Bjørn Bjerkli ved Inst. for sosialantropologi, Universitet i Tromsø, høyskolelektor Mikkil Nils Sara ved Samisk høyskole i Kautokeino, og reineierne Peer M. Gaup og John Henrik Eira, for gjennomlesning av spørreskjemaene og for nyttige råd og merknader.

Vi vil også takke Marit M. Kemi og Ol Johan Gaup, som er studenter ved Det juridiske fakultet, Universitet i Tromsø. De har begge arbeidet med oppfølging av informantene pr. telefon. Marit Kemi har også oversatt spørreskjemaet fra norsk til samisk.

Prosjektet er finansiert med økonomisk støtte fra Reindriftsforvaltningen i Alta, og Senter for samiske studier ved Universitetet i Tromsø. Takk til dere begge.

Tromsø 20. desember 2007

Øyvind Ravna og Jan Josef Olli

Arbeidet ble brukt som et av bakgrunnsmaterialene for Øyvind Ravna's doktorhavhandling som ble forsvart for dr. juris graden 20. april 2008 og utgitt av Gyldendal akademisk samme år med tittelen *Rettsutgreiing og bruksordning i reindrifftsområder. En undersøkelse med henblikk på bruk av jordskiftelovenes virkemidler*.

Resultatene fra undersøkelsen er så vidt interessante at de vil ha en selvstendig interesse for reindrifftsutøvere, forvaltning og andre som arbeider med reindrifftsproblematikk eller rettsavklaring i reindrifftsområder. Vi har derfor funnet det naturlig å utgi den som et selvstendig forskningsbidrag. Den er i den sammenheng underlagt en viss bearbeidelse, samtidig som det er tatt inn et oppsummeringskapittel med et sammendrag av hva undersøkelsen har vist.

Tromsø, 10. oktober 2010

Øyvind Ravna og Jan Josef Olli

Innhold

1	Materiale og metode	11
1.1.	Bakgrunn og målsetting	11
1.2.	Utvalg og metode	13
1.3.	Spørsmålsutformingen	15
1.4.	Metodeproblemer ved oppfølging pr. telefon	16
1.5.	Analyse og datapresentasjon	17
1.6.	Tidligere undersøkelser	19
2.	Om respondentene	21
2.1.	Generelt om svarfrekvensen	21
2.2.	Generelt om respondentene (de som har svart)	22
3.	Resultater	25
3.1.	Rettighetshaver til reinbeitearealene etter tradisjonell oppfatning	25
3.2.	Om reindrifftsrettens karakter	30
3.3.	Om sedvanemessig fastsetting av grenser	33
3.4.	Om sedvanemessig fastsetting av dyretall	40
3.5.	Om bruksordninger etter prinsipper for jordskifte er egnet for å ordne reindriftssamers beitebruk	48
4.	Oppsummering. Hva undersøkelsen viser	57
5.	Čoahkkáigeassu. Maid guorahalla čájeha	61
6.	Summary (in English). What the survey shows	65
	Kilder	69
	Vedlegg	71

Tabeller

Tabell 1:	Driftsenheter innen hvert undersøkelsesområde; antall og fordeling, og driftsenheter med kvinnelig innehavere, antall og fordeling innen de samme områder.	14
Tabell 2:	Antall skjema som ble sendt ut i juni og august 2007 og fordeling.	14

Tabell 3: Skjema som ble sendt ut til kvinnelige driftsenhetsinnehavere innenfor hvert område i juni og august 2007, antall og i prosent av totalt antall enheter.	15
Tabell 4: Feilmarginer i prosentpoeng (90 % sikkerhetsnivå) ved tilfeldig utvalg og frekvensfordeling ved 2 svaralternativ (Hellevik, 1995:70-74).	18
Tabell 5: Driftsenheter i områdene undersøkelsen gjelder, utvalg og respons fordelt på områdene og totalt.	21
Tabell 6: Fordeling mellom kjønn for områdene og totalt, blant de som har svart.	22
Tabell 7: Fordeling mellom respondenter fra distrikt med flere siidaer eller at distriktet er i en siida.	23
Tabell 8: Fordeling med hensyn til hvor stor andel av husholdets inntekt som kommer fra reindrift.	23
Tabell 9: Fordeling med hensyn til hvor mye rein respondentene har.	24
Tabell 10: Fordeling med hensyn til utdanning.	24
Tabell 11 (1.1): Fordeling med hensyn til om man mener at en reindriftsfamilie, en slekt eller en siida har en rett til å bruke et bestemt område framfor andre reindriftsutøvere.	25
Tabell 12 (1.2): Fordeling med hensyn til hvem man mener er rettsbærer/innehaver av retten til reinbeitearealer.	26
Tabell 13 (1.3): Fordeling med hensyn på forutsetninger som skal være til stede for at rettsbærer/innehaver skal ha retten til reinbeiteområdet.	27
Tabell 14 (1.4): Fordeling med hensyn på om man mener om det finnes tradisjonelle samiske regler for hvor mange dyr hvert medlem eller familie (driftsenhet) har rett til å føre på en siidas beiteområde.	28
Tabell 15 (1.5): Fordeling med hensyn på om man mener om det finnes tradisjonelle regler for rett til bruk av et område der to eller flere siidaer har en felles rett.	29
Tabell 16 (2.1): Fordeling med hensyn på om man mener at retten til beiteland for en reieneier ut fra tradisjonell oppfatning er størrelsesfastsatt, f.eks. ut fra fast andel/forholdstall i siida eller reinbeitedistrikt (f.eks. 200 av 1000 rein)	30
Tabell 17 (2.3): Fordeling med hensyn på oppfatning om hvordan beiteland/beiterett fra en eier til en annen kan overføres ved generasjonsskifte.	31

Tabell 18 (2.4): Fordeling med hensyn på om man mener at retten til reinbeite innebærer at man i vanskelige situasjoner kan gå inn på andres beiteland.	31
Tabell 19 (2.4): Fordeling (antall) avhengig om hva man mener retten til å gå inn på andres områder under vanskelige situasjoner omfatter, jf. Tabell 18.	32
Tabell 20 (2.5): Fordeling med hensyn på hvilke situasjoner man mener grensekrysning er akseptabelt.	33
Tabell 21 (3.1): Fordeling med hensyn på hvilke prinsipper man mener vanligvis legges til grunn for adgangen til vinterbeiteområder.	34
Tabell 22 (3.2) Hva skal fastsetting av grenser for vinterbeiteland baseres på? Antall, og prosent av innkomne svar, som har krysset av for hvert alternativ, <i>uavhengig av rangering</i> , innenfor hvert av områdene og totalt.	35
Tabell 23 (3.2): Nærmere om hva skal fastsetting av grenser for vinterbeiteland baseres på. Antall som har krysset av for hvert alternativ og <i>rangering</i> .	36
Tabell 24 (3.2): Prinsipper for fastsetting av grenser for vinterbeiteland, antall og prosent av respondenter som har hatt vedkommende kategori som <i>prioritet 1</i> .	36
Tabell 25 (3.2): Fordeling med hensyn til hvor lang tid det tar for å erverve rettigheter ved hevd.	37
Tabell 26 (3.3): Fordeling med hensyn på faktorer som skal legges til grunn for å dokumentere rettigheter etter sedvane eller hevd. Antall, og prosent av innkomne svar, som har krysset av for hvert alternativ, innenfor hvert av områdene og totalt (uavhengig av rangering).	38
Tabell 27 (3.3): Fordeling med hensyn på faktorer som skal legges til grunn for å dokumentere rettigheter etter sedvane eller hevd. Antall som har krysset av for hvert alternativ og <i>rangering</i> .	39
Tabell 28 (4.1): Fordeling med hensyn til om man mener det finnes etablerte oppfatninger blant reieneierne om fastsetting av dyretall.	40
Tabell 29 (4.2): Fordeling med hensyn til hva man mener bør være grunnlaget for fastsetting av dyretall.	41

Tabell 30 (4.2): Fordeling med hensyn til hva man mener bør være grunnlaget for fastsetting av dyretall. Antall, og prosent av innkomne svar, som har krysset av for hvert alternativ, uavhengig av rangering, innenfor hvert av områdene og totalt.	42
Tabell 31 (4.3): Fordeling med hensyn på hvilke prinsipper som bør anvendes ved reduksjon av reintall i et vinterbeiteområde brukt av flere siidaer.	43
Tabell 32 (4.4): Fordeling med hensyn til om man føler seg forpliktet i forhold til tradisjonelle regler, jf. tabell 28.	44
Tabell 33 (4.4): Fordeling med hensyn til om man mener det finnes reaksjoner (straff e.l.) som kan nyttes mot de som ikke følger reglene.	44
Tabell 34 (4.5): Fordeling med hensyn til syn på reduksjon av dyretall mellom reindriftsutøvere og bufeholdere i et område hvor det foregår fellesbeite mellom rein og sau.	46
Tabell 35 (4.6): Fordeling med hensyn på hvilke problemer man mener ofte oppstår der rein og sau beiter på samme område.	47
Tabell 36 (5.1): Fordeling med hensyn til om man mener en uavhengig instans som kan løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk etter krav fra en eller flere reindrif- tutøvere er nødvendig i reindriften.	48
Tabell 37 (5.2): Fordeling med hensyn til om man mener en domstol av typen ”jordskifterett med kompetanse i reindrif- tspørsmål” kan være egnet til løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk innen reindriften.	49
Tabell 38 (5.3): Fordeling med hensyn til syn på hvilke krav som må stilles til en (slik) særdomstol som skal behandle reindriftsspørsmål for at den skal ha legitimitet og troverdighet blant reindriftsutøvere.	51
Tabell 39 (5.4): Fordeling med hensyn til hvilke av disse jordskifte- virkemidlene kan være egnet for bruk intern i reindriften (etter krav fra reindriftsutøvere).	53

Tabell 40 (5.5): I ny reindrifstlov § 59 er distriktsstyrene pålagt å utarbeide beitebruksregler som skal omfatte beiteområder og beitetider for den enkelte siida, basert på samiske tradisjoner og siidaenes etablerte rettigheter. Er dette en egnet måte å ordne beitebruk på, ja/nei.	54
Tabell 41 (5.5): Reineiere som ikke er enig i beitebruksregler fastsatt av distriktsstyret, kan bringe disse inn for jordskifteretten. Er dette en egnet måte å få overprøvd reglene på, ja/nei.	54
Tabell 42 (5.6): Fordeling med hensyn til om man mener det finnes tradisjonelle oppfatninger som er til hinder for bruksordning, registrering av reintall og rettighetsområder og fastsetting av grenser.	55

1 Materiale og metode

1.1 Bakgrunn og målsetting

Kunnskapen om reindriftssamers sedvaner og sedvanerettslig oppfatning er en nødvendig forutsetning for å fortolke reindrifftslovgivningen og for å drøfte rettsspørsmål loven ikke avklarer.¹ Slik sedvanerett er rettskildedefaktorer som har fått økt betydning gjennom Norges ratifisering av ILO konvensjon nr. 169² og senest vedtakelsen av finnmarksloven.³ Rettsutviklingen de siste tiårene har gått i retning av at reindriftssamenes bruksrettigheter i større grad har blitt betraktet å være av privatrettslig karakter. Nylig er dette kommet til uttrykk i lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift (reindrifftsloven). Dette innebærer at betydningen av sedvaner som et bidrag til å danne forpliktende rettsregler, er blitt større innen reindriften.

For at det skal foreligge en sedvanerettsregel er det ikke tilstrekkelig at det eksisterer en bestemt rettsoppfatning hos en gitt gruppe. Det er heller ikke nok at det foreligger en ensartet bruk. En vanlig oppfatning er uttrykt av Arne G. Arnesen (1988:39) som uttaler at: ”Det må foreligge en fast oppfatning om at det finnes en bindende regel, og denne må faktisk ha vært fulgt av de det gjelder over lengre tid, ...”. Torstein Eckhoff (2001:244) er noe mer presis og definerer sedvane som ”handlingsmåter som følges av mange fordi de føler seg *forpliktet* til det. Rettsregler som har sitt grunnlag i sedvaner har det vært vanlig å kalle sedvanerett” (vår utheving). Eckhoff legger vekt at handlingsmåten er et resultat av en forpliktelse, og at den først blir til sedvanerett når man kan tale om at den har dannet en rettsregel. Med rettsregel siktes det imidlertid ikke alene til lovgivning eller regler som har fått domstolenes sanksjon.⁴ At det finnes

¹ Se Arnesen (1988:6).

² ILO konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater (ratifisert av Norge i 1990), særlig artikkel 8.

³ Lov 17. juni 2005 nr. 85 om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven) § 3. Se også forarbeidsuttalelsen i Innst. O. nr. 80 (2004–2005) s. 16.

⁴ Sedvanerettens gjennomslag i domstolene kan betraktes som et kriterium for dens ”styrke” men er neppe avgjørende for om den kan defineres som en rettsregel. Vi går ikke inn på dette her, men viser heller til NOU 2007:13 s. 221-226, Ravna (2008:50-57) og Ravna (2010:149-150).

utenomrettslige sanksjoner mot regelbrudd, kan være en indikasjon på at vi har med en sedvanerettsregel å gjøre.

Susann Skogvang (2009:56) påpeker at samiske rettsoppfatninger er samiske oppfatninger om "retten". Denne kan være i samsvar med gjeldende rett, eller gjelde på et område som ikke er regulert eller være direkte i strid med gjeldende norsk rett.

Målsettingen med denne undersøkelsen er å fremskaffe kunnskap om rettsoppfatninger blant reindriftsutøvere om forhold som i liten grad har vært rettslig regulert gjennom lovgivning. Ut fra den metodiske tilnærmingen som er valgt, vil målet primært være å undersøke i hvilken grad oppfatningen om de rettsspørsmålene som ønskes besvart, er så ensartede at vi kan tale om en "oppfatning om at det finnes en bindende regel". Ideelt sett kunne man ønske at besvarelsene hadde vært fulgt opp med observasjon av handlingsmønster hos respondentene, bl.a. fordi oppfatninger og utsagn vanskeligere kan vurderes enn handlinger. Dette er ikke blitt gjort som følge av at (1) arbeidets rammer ikke har tillatt det, (2) en forholdsvis stor del av oppfatningene er ikke av en slik art at de lett lar seg kontrollere gjennom observasjon av handling.

Den samiske kulturen er i stor grad muntlig orientert, noe bl.a. Høyesterett har fremhevet i Rt. 2001 s. 769 på s. 792. Dette kan gjøre det problematisk og nytte tradisjonell rettskildelære, som jo i stor grad er basert på skriftlige dokumenter som gis vekt etter kildens art. I denne undersøkelsen er det forsøkt å anvende muntlige kilder på en slik måte at de metodisk kan forsvares og brukes som kilder til rettsavklaring og rettsfastsettelse.

Kapittel 1 er en generell orientering om metode, analyse og datapresentasjon, mens det i kapittel 2 redegjøres for utvalg av informanter. Undersøkelsestemaene er oppfatninger om regler om *areal-* og *beitebruk*, herunder hvordan *beitebruk* tradisjonelt har vært ordnet innad i reindriften. Dette framgår nærmere av overskriftene under kapittel 3. Framstillingen i dette kapitlet er en bearbeiding av dataene fra spørreundersøkelsen, systematisert på en slik måte at de kan nyttes som grunnlagsmateriale for annen forskning. Kapittel 4 er en sammenstilling av hva undersøkelsen har vist.

Fremstillingen går ikke så langt at den drar inn andre kildefaktorer for å gi en samlet analyse av om det foreligger bindende rettsregler. I fremstillingen blir det likevel trukket slutninger ut fra det tallmaterialet og de svarfordelinger som framkommer mellom de forskjellige alternative oppfatningene. Resultatene frembringer som sådan ny kunnskap som kan ha en selvstendig interesse som beslutningsgrunnlag o.a. for reindriftsutøvere, forvaltning og andre som arbeider med reindriftsproblematikk. Undersøkelsen vil trolig også ha interesse

for de som arbeider med å avklare rettsspørsmål knyttet til bruk av reindriftsområder.

1.2 Utvalg og metode

Innenfor de ressursene vi har hatt til rådighet for undersøkelsen er det valgt *bredde framfor dybde* for å få et bilde av helheten i reindriftsbefolkningen (universet som i dette tilfellet er alle med driftsenhet i Norge). Dette kalles et *ekstensivt* opplegg (Hellevik, 1995:52). For å oppnå dette fant vi det mest hensiktsmessig å nytte *postal enquêt* (spørreskjema som sendes i posten), kombinert med oppfølging per telefon, som metode.

For ikke bare å kunne vurdere hvor stor del av respondentene som slutter seg til de enkelte oppfatningene, men også å kunne si noe om eventuelle varierende oppfatninger mellom reieiere innen forskjellige geografiske områder, er det valgt å rette undersøkelsen mot *tre områder*. Det er i *Øst-Finnmark reinbeiteområde med vinterbeiter i distrikt nr. 17 og 18* (omtalt som ”Karasjok”), i *Vest-Finnmark reinbeiteområde* (omtalt som ”Kautokeino”), og i *Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde*, undersøkt under ett (omtalt som ”Sør-området”).

Det er tatt utgangspunkt i reieiere som har egen driftsenhet (siidaandel) for å sikre et noenlunde homogent utvalg. Ved kun å inkludere personer som her egen driftsenhet unngår man for stor variasjon i relasjon/nærhet til næringa, da noen av de uten egen driftsenhet har et svært perifert forhold til næringa. Dette utvalget er sammenfattet i tabell 1.

Tabell 1: Driftsenheter innen hvert undersøkelsesområde; antall og fordeling, og driftsenheter med kvinnelig innehavere, antall og fordeling innen de samme områder.

Undersøkelsesområdene	Driftsenheter totalt i Undersøkelsesområdene ¹		Driftsenheter m/kvinner	
	Antall	%	Antall	%
Karasjok (Øst-Finnmark reinbeiteområde med vinterbeiter i distrikt nr. 17 og 18)	135	32,4	26	46,4
Kautokeino (Vest-Finnmark reinbeiteområde)	214	51,3	18	32,1
Sør-området (Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde)	68	16,3	12	21,4
Totalt	417	100	56	100

¹ Driftsenheter totalt på landsbasis er 557 (Reindrifftsforvaltningen, 2007:59).

Undersøkelsesområdene har dermed 74,9 % av landets driftsenheter/sidaandeler.

Utvalget er foretatt ved å ha omtrent samme fordeling i utvalget mellom utvalgsområdene som forholdet mellom antall driftsenheter, altså et *proporsjonalt utvalg* (Hellevik, 1995:77). Det er foretatt to utsendelser av spørreskjema på grunn av mindre respons enn ventet i første utsendelse; én i juni 2007 og én i august 2007. Antall som ble sendt til hvert av områdene er vist i tabell 2. Innenfor hvert område er utvalget tilfeldig. Det er ikke foretatt noe for å sikre jevn spredning i alder eller antall rein den enkelte driftsenhetsinnehaver eier. Spørreskjemaet er utformet både på samisk og norsk. Respondenten fikk velge selv om de ville svare på papir, eller vente på å bli oppringt for telefonintervju.

Tabell 2: Antall skjema som ble sendt ut i juni og august 2007 og fordeling.

	Antall			Fordeling (%)		
	Juni	August	Totalt	Juni	August	Totalt
Karasjok	32	32	64	31,4	32,0	31,7
Kautokeino	45	50	95	44,1	50,0	47,0
Sør-området	25	18	43	24,5	18,0	21,3
Totalt	102	100	202	100,0	100,0	100,0

Kvinner med driftsenhet utgjør 13,4 % av totalutvalget på (56 av 417 driftsenheter), se totalfordelingen i tabell 1. Da denne andelen er så vidt lavt er det bevisst valgt en overrepresentasjon av kvinner i forhold til den andel de utgjør av utvalget, et *disproporsjonalt utvalg* (Hellevik, 1995:77-78). Dette er gjort for å sikre et noe større utvalg av kvinner for å se om det er evt. ulikheter mellom kjønn, herunder også redusere feilmarginen, jf. tabell 4 (Hellevik, 1995:77-78). Antall skjema, og andel av totalt antall driftsenheter, er vist i tabell 3.

At prosentverdien av kvinner som var med i utvalget for august var lavere enn i juni, forklares med at en stor del av kvinnene (31 av 56) var tatt med i juniutsendelsen.

Tabell 3: Skjema som ble sendt ut til kvinnelige driftsenhetsinnehavere innenfor hvert område i juni og august 2007, antall og i prosent av totalt antall enheter.

	Antall			Fordeling i forhold til totalt antall driftsenheter (%)		
	Juni	August	Totalt	Juni	August	Totalt
Karasjok	12	9	21	37,5	28,1	32,8
Kautokeino	7	6	13	15,6	12,0	13,7
Sør-området	12	0	12	48,0	0,0	27,9
Totalt	31	15	46	30,4	15,0	22,8

1.3 Spørsmålsutformingen

Utvalg og utforming av spørsmål, vil selvfølgelig ha avgjørende betydning for de resultater man vil få inn. I denne undersøkelsen er spørsmålene utformet med målsetting å framskaffe kunnskap om ulovfestet rett hos reindriftsutøvere som ikke lett lar seg lese ut av rettspraksis eller litteratur. Undersøkelsen er delt inn i fem kategorier: (1) Hvem er rettighetshaver til reinbeitearealene, (2) reindriftsrettens karakter, (3) om sedvanemessig fastsetting av grenser, (4) om sedvanemessig fastsetting av dyretall og (5) om bruksordning etter prinsipper for jordskifte er egnet til å ordne reindriftssamers beitebruk.

De fire første kategoriene omhandler sedvaner og sedvanerettslige oppfatninger. Kategori (2) skiller seg noe ut. Utgangspunktet for spørsmålet er et behov for å undersøke om reindriftsretten har likheter enten med beiterett i en allmennings- eller en sameiestrekning. Spørsmålene er utformet slik at man

enten får ”treff” på karakteristika som hører hjemme i den ene eller andre kategori.

Kategori (5) omhandler ikke sedvanerettslige oppfatninger, men er spørsmål om behov for en uavhengig instans som kan løse konflikter og ordne beitebruk, og om hva som må være tilstede for at en jordskifterett med rein-driftskompetanse kan fylle en slik rolle. Spørsmålet er ment å være et bidrag til *de lege ferenda*-drøftingene i doktorgradsavhandlingen til Øyvind Ravna (Ravna 2008).

For i størst mulig grad å bevisstgjøre informantene på at vi er ute etter deres oppfatning av gjeldende tradisjonell rett eller rettsoppfatning, og ikke hva man mener bør være rett, ble følgende formulering tatt med i brevet som fulgte undersøkelsen: ”Spørsmålene bes besvart ut fra hva *du* oppfatter som *gjeldende rett* og tradisjon omkring de spørsmål som blir reist.”

1.4 Metodeproblemer ved oppfølging pr. telefon

Telefonintervju viste seg å være vanskelig å gjennomføre på grunn flere forhold; (1) det var generelt vanskelig å få folk i tale, (2) de fleste sa de heller ville svare på papir av ulike årsaker og (3) skjemaet viste seg å være noe kompliserte for telefonintervju. For telefonintervju var det nærmest en betingelse at respondenten hadde gått gjennom skjemaet på forhånd, eller hadde det foran seg. Uten å ha skjemaet foran seg var det vanskelig å holde rede på alternativene for respondenten.

Siden oppringene skjedde på sommeren (juni, juli og august) var de fleste respondentene på sommerområdene, mens skjemaene var sendt til bostedsadresse. På denne bakgrunn er det sendt skjema til 100 nye respondenter med samme fordeling mellom områdene som i den første utsendelsen.

De aller fleste svar er derfor skriftlige besvarelser. Det er kun fem som har svart i telefonintervju. Samtidig kan det nevnes at en god del av de respondentene som svarte skriftlig, har gjort det etter at de er blitt oppringt og oppfordret til å svare. Oppfølgingen av respondentene pr. telefon skjedde ut fra følgende arbeidsdeling. Juni-utsendelsen ble for Karasjok fulgt opp av Marit Kemi, mens Jan Olli hadde ansvar for Kautokeino. August-undersøkelsen ble fulgt opp av Marit Kemi og Ol Johan Gaup, som begge ringte i Karasjok og Kautokeino. Sør-området ble fulgt opp av Øyvind Ravna.

1.5 Analyse og datapresentasjon

Dataene er vist som frekvensfordeling mellom de forskjellige svaralternativene og områdene, med antall og prosentfordeling. Hvorvidt det er *statistisk signifikant forskjell* mellom undersøkelsesområdene er testet med *kji-kvadrat metoden* der forskjellen anses som signifikant dersom $p \leq 0,05$. $P \leq 0,05$ betyr at der et mindre enn 5 % sjans for at den forskjellen som er observert er tilfeldig. Selv om utvalget av de som har svart kan være noe skjev med hensyn på noen karakteristika, er det valgt å ikke vekte analysen med variabler som alder, kjønn, antall rein og lignende.

Dette er gjort fordi dette er en forholdsvis liten undersøkelse som gir indikative svar på reineiernes syn på sider vedrørende rettigheter i forhold til beiteområdene. Der det er færre enn 5 observasjoner i kombinasjonen, for eksempel kvinner innenfor hvert område, er det ikke grunnlag for å si noe statistisk utover frekvensfordelingen mellom respondentene. Antall svar varierer mellom variablene fordi ikke alle respondentene har svart på alle spørsmålene. Det understrekes at det kun er 10 respondenter fra Karasjok og 15 fra Sør-området, noe som gjør at grunnlaget for analysen fra disse områdene er forholdsvis svakt. Derfor bør det legges størst vekt på resultatet for *totalantallet* som har svart i denne undersøkelsen.

For flere spørsmål er det gitt anledning til å krysse av for flere alternativer, samt å rangere de alternativer man krysser av etter viktighet. Mange av respondentene har krysset av for flere alternativer på slike spørsmål, men latt være å rangere. I slike tilfeller har alle avkryssete alternativer fått rangering 1.

Utvelgelsen av de som skjemaet er sendt til innenfor områdene og innen kjønn har vært tilfeldig. Valget om respondenten svarer eller ikke er imidlertid en utvelgelsesprosess i seg selv, og det er ikke mulig innenfor rammen av dette prosjektet å finne ut om det har en reell betydning for utfallet. Ut fra svarene som foreligger er det ingenting som tyder på skjevheter i utvalget er av vesentlig betydning, selv om man aldri kan være helt sikker på det ut fra en enkelt undersøkelse. Med antakelse om tilfeldige utvalg kan man bruke tabellverdier for å si noe om statistisk sikkerhet av svarene i forhold til *universet* (alle sammen som tilhører gruppen som undersøkes), se Hellevik (1995:70-74).

Universet for denne undersøkelsen er reindrifstutøvere med driftsenhet/siidaandel i Norge, det vil si 557 driftsenheter, derav tre uten rein (Reindrifstforvaltningen, 2007). Sikkerheten øker dess nærmere 0 eller 100 % frekvensfordelingen er for et spørsmål. Feilmarginer med et sikkerhetsnivå på 90 % (90 % konfidensintervall) er vist i tabell 4. Konfidensintervall på 90 % betyr at det er 90 % sannsynlig at det reelle svaret for hele universet er innenfor \pm feilmarginen.

Antall svar varierer for spørreundersøkelsen, men de ligger i størrelsesorden rundt 50. Hvis vi med dette som utgangspunkt tar for oss et eksempel hvor 70 % av respondentene har svart på ett gitt svaralternativ, så betyr det at feilmarginen i henhold til tabell 4 er på 10,9 %. Dette betyr at vi med 90 % sikkerhet kan si at mellom 59,1 og 80,9 % av alle med driftsenhet i Norge (universet) vil mene det samme.

Dette kan også brukes til å vurdere om de forskjeller som observeres blant respondentene (de som har svart) også vil gjelde for hele universet. Man vil da kunne si at forskjellen er statistisk signifikant. Da feilmargin tas ut fra tabellen ut fra antall svar og fordeling, oppgis feilmarginen med nærmeste heltall. Siden antallet innenfor områdene er lavt, 10 for Karasjøk og 15 for Sør-området, er dette kun gjort for hele utvalget (totalt for alle områder). Frekvensfordeling for hele utvalget er vist med fordeling \pm feilmarging (90 % sikkerhet).

Tabell 4: Feilmarginer i prosentpoeng (90 % sikkerhetsnivå) ved tilfeldig utvalg og frekvensfordeling ved 2 svaralternativ (Hellevik, 1995:70-74).

Antall enheter ¹	Resultater i utvalget (i prosent)							
	1/99	5/99	10/90	15/85	20/80	30/70	40/60	50/50
25	3,4	7,4	10,1	11,9	13,4	15,5	16,5	16,8
50	2,0	5,2	7,1	8,5	9,5	10,9	11,7	11,8
100	1,7	3,7	5,0	6,0	6,7	7,7	8,2	8,4
150	1,3	3,0	4,1	4,9	5,5	6,2	6,7	6,9
200	1,0	2,6	3,5	4,3	4,7	5,5	5,8	6,0
300	1,0	2,1	2,9	3,4	3,9	4,5	4,8	4,9
400	0,8	1,8	2,5	3,0	3,4	3,9	4,1	4,2
500	0,7	1,7	2,3	2,7	3,0	3,4	3,7	3,8
600	0,7	1,5	2,0	2,4	2,8	3,2	3,4	3,4
800	0,5	1,3	1,8	2,1	2,4	2,7	2,9	2,9
1000	0,5	1,2	1,6	1,9	2,1	2,4	2,6	2,7
1600	0,4	0,9	1,3	1,5	1,7	1,9	2,1	2,1
3000	0,3	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	1,5	1,5
5000	0,2	0,5	0,8	0,8	0,9	1,1	1,2	1,2

1) Antall som har svart på et spørsmål

1.6 Tidligere undersøkelser

Av liknende undersøkelser som er basert på bruk av *postal enquêt* og statistisk etterbehandling, kan det vises til Lars-Nila Lasko, *Samisk rättsmedvetande. Undersökning av den renskötande samebefolkningens rättsuppfattning i västra Finnmark*, publisert i Diedut nr. 5/1994 (Lasko 1994). Denne undersøkelsen etterspør en annen informasjon enn vår undersøkelse; fokus hos Lasko er primært rettet mot de aksessoriske reindriftsrettighetene, slik disse var definert i reindriftsloven av 1978 §§ 9–14. Undersøkelsen nevnes likevel da den metodisk er utført på en liknende måte som vår undersøkelse, samtidig som den delvis har vært rettet mot det samme geografiske undersøkelsesområde. Det kan derfor være relevant å gjøre sammenlikninger når det gjelder svarfrekvens.

Gjennom Samerettsutvalgets utredningsarbeid ble det initiert undersøkelser av samiske sedvaner i Finnmark. I utvalgets mandat lå utredning av spørsmålene omkring den samiske befolkningens rettslige stilling hva gjaldt retten til land og vann. Dette ble konkretisert til en utredning av samiske sedvaner og rettsoppfatninger i Finnmark fylke. Denne oppgaven var opprinnelig tiltenkt Samerettsutvalgets rettsgruppe, som var gitt i mandat å ”undersøke samiske sedvaner og rettsoppfatninger og ta stilling til hvilken vekt disse sedvaner og rettsoppfatninger må tillegges på dette området” (NOU 1993:34 s.16). Flertallet av Rettsgruppas medlemmer fant imidlertid ikke å kunne gjennomføre dette.

Omtrent på samme tid, den 20. juni 1990 ratifiserte Norge ILO-konvensjon nr. 169, noe som tilsa at samiske sedvaner og rettsoppfatninger som rettskildefaktor i norsk rett fikk en annen betydning enn tidligere. Etter krav fra samiske organisasjoner og Sametinget vedtok Justisdepartementet at samiske sedvaner og rettsoppfatninger skulle utredes av frittstående forskere. Forskningsresultatene ble publisert i NOU 2001:34 *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger*.

I vår sammenheng kan bidraget til Elina Helander (nå Helander-Renvall) *Samiska rättsuppfattningar i Tana* dras frem. Det hadde sin basis i feltstudier i Deatnu gieldda/Tana kommune (Helander 2001). Selv om fokus primært er rettet mot den sjø- og elvesamiske befolkningen i Tana, tar hun også for seg et reindriftsområde, Olggut Čorgaš (Nordkinnhalvøya). I hennes undersøkelse etterspør hun opplysninger som likner på de som er etterspurt i vår undersøkelse. Hennes tilnærming til kildene er metodisk annerledes, hvor hun har basert seg på intervjuer og samtaler uten noen statistisk etterbehandling eller redegjørelse for fordeling av svar på de forskjellige oppfatningene. I relasjon til å dokumentere at rettsoppfatninger har et slikt omfang at det kan omtales som sedvanerett, og gis anvendelse som eksempelvis kilder ved rettsavklaring, kan det etter vårt skjønn anføres at en slik tilnærming kan bli upresis og lite

etterprøvbar.⁵ I en samlet vurdering av kildematerialet har hennes observasjoner imidlertid absolutt en plass.

Arbeidet til Nils Oskal og Mikkel Nils Sara; *Reindriftssamiske sedvaner og rettsoppfatninger om land* i NOU 2001:34 er også av interesse. Det vil også andre observasjon av sedvaner i litteratur o.l. I den grad sedvanerettsoppfatninger framkommer i rettspraksis, vil den selvfølgelig også være av interesse.

⁵ Dette er drøftet nærmere av Ravna (2006:451).

2 Om respondentene

2.1 Generelt om svarfrekvensen

Totalt er det kommet inn 60 svar,⁶ noe som gir en *total svarprosent på 29,7*. Kautokeino og Sør-området har en svarprosent på rundt 35 %, mens svarprosenten for Karasjok er bare omlag halvparten av dette. Fordeling av svarene mellom områdene viser at nesten 60 % av svarene er fra Kautokeino, mens 16,7 % er fra Karasjok og 25 % fra Sør-området, se tabell 5.

Kautokeino og Sør-området er noe overrepresentert med henholdsvis 58,3 % av respondentene vs. 51,3 % av totale antall driftsenheter og 25 % av respondentene vs. 16,3 av totale antall driftsenheter, mens Karasjok er underrepresentert med 16,7 % vs. 32,4 %. Dette betyr at Kautokeino og Sør-området blir vektlagt høyere i frekvensfordelingen enn det de skulle ut fra fordeling av driftsenheter.

Tabell 5: Driftsenheter i områdene undersøkelsen gjelder, utvalg og respons fordelt på områdene og totalt.

	Totalt antall driftsenheter		Utvalg		Respons		
	Antall	For- deling (%)	Antall (skjema)	For- deling (%)	Antall Svar	Svar- %	Fordeling (%)
Karasjok	135	32,4	64	31,7	10	15,6	16,7
Kautokeino	214	51,3	95	47,0	35	36,8	58,3
Sør- området	68	16,3	43	21,3	15	34,9	25,0
Totalt	417	100	202	100	60	29,7	100

At antall svar er såpass lavt gjør at usikkerheten blir større med hensyn på projisering til hele universet. Skjemaet ble sendt ut i to omganger, ca. 100 i juni og ca. 100 i august 2007, se tabell 2. Det var relativt liten forskjell i svarene for

⁶ Originalbesvarelsene finnes i egen perm, oppbevart hos Øyvind Ravna.

de to utsendelsene, noe som tyder på *konsistens i svarene*. Godt samsvar mellom to uavhengige målinger tyder på høyere sikkerhet.

Telefonintervju og kommentarer på svar tyder på at respondentene har hatt en entydig forståelse av spørsmålene. Det synes således ikke å ha vært store problemer med å forstå spørsmålene. Det har likevel vært noen kommentarer på at spørsmålene er vanskelige og at de ikke er tilpasset lokale forhold.

For øvrig kan det nevnes at Lasko (1994:35), basert på utsendelse av 210 spørreskjema fikk 58 svar, altså en svarfrekvens på 27,6 %. Både utsendte spørreskjemaer og svarfrekvens var således ganske lik vår undersøkelse. Lasko fulgte ikke opp utsendelsen telefonisk. I vår undersøkelse ville resultatet vært betydelig lavere uten slik oppfølging. For øvrig hadde Lasko bare ett undersøkelsesområde. Det var Vest-Finnmark.

2.2 Generelt om respondentene (de som har svart)

Gjennomsnittsalderen (max-min) for Karasjok, Kautokeino og Sør-området er 44,6 (59-23), 46,5 (69-20) og 48,3 (78-35). Fordelingen mellom kjønnene er vist i tabell 6. Totalt er fordelingen 25 % kvinner og 75 % menn. Siden andel kvinner skjemaet ble sendt ut til var på 21,4 % betyr det at kvinner har en noe høyere svarprosent enn menn. Fordelingen varierer noe mellom områdene med høyest andel kvinner fra Karasjok, men det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,43$).

Tabell 6: Fordeling mellom kjønn for områdene og totalt, blant de som har svart.

	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Kvinner	4	40,0	7	20,0	4	26,7	15	25,0
Menn	6	60,0	28	80,0	11	73,3	45	75,0
Total antall	10	100	35	100	15	73,3	60	100

Av de som har svart tilhører *mer enn 90 % distrikter med flere siidaer*. Selv om det er en viss variasjon mellom områdene, er det et stort flertall i *alle områder*, også Sør-området, av respondenter fra distrikter med flere siidaer, se tabell 7.

Tabell 7: Fordeling mellom respondenter fra distrikt med flere siidaer eller at distriktet er i en siida.

	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%)	antall	%
Flere siidaer	10	100	32	94,1	9	75,0	51	91,1
En siida	0	0	2	5,9	3	25,0	5	8,9
Totalt antall	10	100	34	100	12	100	56	100

Fordelingen i andel av husholdets inntekt som kommer fra reindrift har 43,8 % svart at andelen fra reindrift utgjør mer enn 80 %, 31,6 % at andelen er mellom 50-80 %, 21,1 % at andelen er mellom 20-50 %, mens bare 3,5 % har svart at andelen er under 20 %, se tabell 8. Det er en viss forskjell mellom områdene, men den er ikke statistisk signifikant ($p=0,15$). Fra sør-området er det kun en respondent som har svart at andelen fra reindrift er under 50 %, mens i Karasjok og Kautokeino er andelen høyere.

Tabell 8: Fordeling med hensyn til hvor stor andel av husholdets inntekt som kommer fra reindrift.

	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Under 20 %	1	10,0	1	3,1	0	0,0	2	3,5
20–50 %	3	30,0	8	25,0	1	6,7	12	21,1
50–80 %	5	50,0	7	21,8	6	40,0	18	31,6
Over 80 %	1	10,0	16	50,1	8	53,3	25	43,8
Totalt antall	10	100	32	100	15	100	57	100

I overkant av 50 % av respondentene som har svart sier de har mer enn 400 rein, og i underkant 40 % at dem har mellom 200 og 400 rein og i overkant av 10 % at de har mindre enn 200 rein. Det er en signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,001$), der den viktigste forskjellen er at for sør-området sier 80 % at de har mellom 200 og 400 rein. For Karasjok og Kautokeino er denne andelen langt lavere. Til gjengjeld er andelen med over 400 langt høyere, se tabell 9.

Tabell 9: Fordeling med hensyn til hvor mye rein respondentene har.

	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Mindre enn 200	3	30,0	3	8,8	0	0,0	6	10,2
Mellom 200 og 400	2	20,0	9	26,5	12	80,0	23	39,0
Mer enn 400	5	50,0	22	64,7	3	20,0	30	50,8
Totalt antall	10	100	34	100	15	100	59	100

Fordeling med hensyn til utdanning er vist i tabell 10. Mer enn halvparten av de som har svart har kun grunnskole, men 29,3 % har videregående skole og 19 % mer enn 2 år ut over videregående skole. Det er en signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,02$), der sør-området har langt mindre andel med bare grunnskole.

Tabell 10: Fordeling med hensyn til utdanning.

	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Grunnskole	5	50,0	22	66,7	3	20,0	30	51,7
Videregående skole	2	20,0	6	18,2	9	60,0	17	29,3
Mer enn 2 år utover. Videregående skole.	3	30,0	5	15,1	3	20,0	11	19,0
Totalt antall	10	100	33	100	15	100	58	100

Selv om utvalget som har svart er lavt er det ikke noe som tyder på systematisk skjevhet i populasjonen som har svart i forhold til universet.

3 Resultater

3.1 Rettighetshaver til reinbeitearealene etter tradisjonell oppfatning

Nesten 95 % av respondentene mener at en reindriftsfamilie, slekt eller en siida har en rett til å bruke et bestemt område framfor andre reindriftsutøvere, se tabell 11, og det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,17$). Forskjellen er så entydig at den antas også gjelder for alle driftsenhetene i landet.⁷

Tabell 11 (1.1)⁸: Fordeling med hensyn til om man mener at en reindriftsfamilie, en slekt eller en siida har en rett til å bruke et bestemt område framfor andre reindriftsutøvere.

	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Nei	0	0,0	1	2,9	2	15,4	3	5,3±5
Ja	10	100,0	33	97,1	11	84,6	54	94,7±5
Totalt antall	10	100	34	100	13	100	57	100

Av de som har svart bekreftende på foregående spørsmål, mener 21,1 % at retten til reinbeitearealene innehas av den enkelte reindriftsutøver, 9,6 % at retten tilhører driftsenhet/siidaandel, 50,0 % at retten tilhører siidaen, 11,5 % at retten tilhører reinbeitedistriktet og 7,7 % at retten tilhører reindriftssamene som en etnisk gruppe, se tabell 12.

Det er en signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,05$) der forskjellen først og fremst er at for Karasjok og Kautokeino mener mer enn 60 % at denne retten tilhører siidaen, mens for sør-området er det en større spredning med hensyn på svarene. Det må understrekes at det er få observasjoner i mange av kombinasjonene, noe som gjør den statistiske analysen usikker.

⁷ Fordi det ikke er overlapp når man tar hensyn til feilmargin. 10 vs. 90.

⁸ For å kunne sammelikne spørsmålene som er utgangspunkt for tabelloppstillingene, er nummereringen fra spørreskjemaene (vedlegg 1 og 2) tatt med.

Tabell 12 (1.2): Fordeling med hensyn til hvem man mener er rettsbærer/innehaver av retten til reinbeitearealer.

	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	An-tall	%	An-tall	%	An-tall	%	An-tall	%
Den enkelte reindriftsutøver	2	20,0	7	24,1	2	15,4	11	21,2±10
Driftsenhet/siidaandel	1	10,0	1	3,5	3	23,1	5	9,6±7
Siida	6	60,0	18	62,7	2	15,4	26	50,0±12
Reinbeitedistrikt	1	10,0	1	3,45	4	30,8	6	11,5±8
Reindriftssamene som etnisk gruppe	0	0,0	2	6,9	2	15,4	4	7,7±7
Totalt antall	10		29		13			52

Dersom man anvender dette resultatet på hele universet (alle driftsenhetene i landet) vil mellom 38 og 62 % av alle reieneiere med driftsenhet,⁹ med 90 % sansynlighet, mene at siidaen er rettsbæreren, og man kan *konkludere med at det er signifikant høyere andel som mener siida er rettsbærer enn de andre alternativene enkeltvis*. Det er derimot ikke grunnlag for å hevde at det er forskjell mellom de øvrige alternativene seg imellom.

Hvis vi derimot ser på driftsenhet/siidaandel og den enkelte reindriftsutøver samlet sett, noe det er grunnlag for da disse ofte er sammenfallende, utgjør disse 30,8 % av totalutvalget (21,2 + 9,6 %). Anvendt på hele utvalget vil mellom 20 og 42 % av alle med driftsenhet,¹ med 90 % sannsynlighet, mene at siidaandel/driftsenhet/reindriftsutøver er rettsbæreren. Da vil det ikke være *grunnlag for å hevde, innenfor en sannsynlighet på 90 %, at det er en signifikant høyere andel som mener at siidaen er rettsbæreren i forhold til den enkelte reindriftsutøver/siidaandel*.

Fordeling med hensyn på forutsetninger som skal være til stede for at rettsbærer/ innehaver skal ha retten til reinbeiteområdet er vist i tabell 13. Av de som har svart mener 58,5 % at for å ha rett til et område framfor andre må man ha eget reinmerke, ha rein i det aktuelle området og være medlem av familie

⁹ Prosentintervallene er hentet ut av tabell 4.

som deltar aktivt i næringen. 17,2 % mener at man må ha eget reinmerke og ha rein i det aktuelle området. Det er kun et fåtall som mener at det ikke stilles noen krav, og ingen som mener det er nok med kun å være innehaver av reinmerke. Det er signifikante forskjeller mellom alternativene med hensyn på universet (alle driftsenhetene). For universet vil mellom 46 og 70 %, med 90 % sikkerhet mene at kravet er at man må ha eget reinmerke og ha rein i det aktuelle området og tilhøre familie som deltar aktivt i næringen.

Av de 20,7 % som har svart ”annet, forklar” fremhever et flertall *bruk over en viss tid, områdetilhørighet og slektskap*. Her påpeker seks at man må kunne vise til lang tids bruk av området. Fire nevner konkrete tidsterminer for rettsdannelse. Det er 15 år, 100 år, 25 år og 20 år. De to som ikke nevner konkrete tidsterminer har anført ”familien/slekta skal ha brukt området i generasjoner og ”siidaen/familien må ha opparbeidet rettigheter over lengre tid”. Flere nevner dessuten arv og tilhørighet. At man må ha være av samisk ætt, ha reindrift som hovednærings og være registrert i ”distriktets manntall”, er også nevnt.

Det var ingen statistisk signifikante forskjeller mellom områdene ($p=0,7$).

Tabell 13 (1.3): Fordeling med hensyn på forutsetninger som skal være til stede for at rettsbærer/innehaver skal ha retten til reinbeiteområdet.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ingen	0	0,0	1	2,9	1	7,7	2	3,5±5
Må ha eget reinmerke	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0±5
Må ha eget reinmerke og ha rein i det aktuelle området	1	10,0	8	22,9	1	7,7	10	17,2±9
Må ha eget reinmerke og ha rein i det aktuelle området og tilhøre familie som deltar aktivt i næringen	7	70,0	20	57,1	7	53,9	34	58,6±12
Annet, forklar	2	20,0	6	17,4	4	30,7	12	20,7±10
Totalt antall	10	100	35	100,3	13	100	58	100

Fordeling med hensyn på om man mener om det finnes tradisjonelle samiske regler for hvor mye dyr hvert medlem eller familie (driftsenhet) har rett til å føre på en siidas beiteområde er vist i tabell 14. Et betydelig flertall, 82,1 % mener at det *ikke finnes* slike tradisjonelle regler. Det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,09$), men dette flertallet er *tydeligst for Karasjok og Kautokeino*. Ut fra tallene i høyre kolonne ser vi at forskjellen er så entydig at de kan antas å gjelde for hele landet.

Tabell 14 (1.4): Fordeling med hensyn på om man mener om det finnes tradisjonelle samiske regler for hvor mange dyr hvert medlem eller familie (driftsenhet) har rett til å føre på en siidas beiteområde.

Alternativ	Region						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	1	11,1	4	11,8	5	38,5	10	17,9±9
Nei	8	88,9	30	88,2	8	61,5	46	82,1±9
Totalt antall	9		34		13		56	

Fordeling med hensyn på om man mener at det finnes tradisjonelle regler for rett til bruk av et område der to eller flere siidaer har en felles rett, er vist i tabell 15. Av de som har svart mener kun 17,5 % at det finnes tradisjonelle regler for *hvor mange dyr* hver siida har rett til å føre på felles beiteområde. Når det gjelder *hvilke tidsrom* de forskjellige siidaer har rett til å nytte området og *hvilket geografisk område* (del av beiteområdet) de forskjellige siidaer har rett til å nytte, mener henholdsvis 64,2 % og 75,4 % at det finnes tradisjonelle regler for dette.

Hele 89,6 % av de som har svart på spørsmålet føler seg *forpliktet* av de tradisjonelle reglene. Kun i Kautokeino er det et lite mindretall som ikke føler seg forpliktet. For Karasjok og Sør-området er imidlertid få av de som har svart på skjemaet som har svart på dette spørsmålet (hhv. 6 av 10 og 10 av 15).

Av de som har svart på spørsmålet er det 72,6 % som mener at det ikke finnes *sanksjoner (straffereaksjoner)* mot de som ikke følger reglene. De som mener at det finnes sanksjoner (27,4 %) nevner flere former for interne straffereaksjoner. Disse forskjellene er så entydige at det er grunnlag for å hevde at de også vil gjelde for hele universet (alle med driftsenhet).

Det var ingen signifikante forskjeller mellom områdene. Det er imidlertid en stor variasjon i svar nr. 1 hvor 38,5 % av respondentene i Sør-området mener at det eksisterer tradisjonelle regler for hvor mange dyr hver siida kan føre på et fellesområde, mens henholdsvis 11,1 % og 11,4 % av respondentene i Karasjok og Kautokeino mener det samme.

Tabell 15 (1.5): Fordeling med hensyn på om man mener om det finnes tradisjonelle regler for rett til bruk av et område der to eller flere siidaer har en felles rett.

Delspørsmål		Område			Totalt	p-verdi
		Karasjok	Kautokeino	Sør-området		
1. Hvor mange dyr hver siida har rett til å føre på gruppas beiteområde?	Ja (%) ¹	11,1	11,4	38,5	17,5±9	0,08
	Nei (%) ¹	88,9	88,6	61,5	82,5±9	
	Antall ²	9	35	13	57	
2. Hvilke tidsrom de forskjellige siidaer har rett til å nytte beiteområdet?	Ja (%) ¹	62,5	70,6	45,5	64,2±11	0,32
	Nei (%) ¹	37,5	29,4	54,6	35,9±11	
	Antall ²	8	34	11	53	
3. Hvilket geografisk område (del av beiteområdet) de forskjellige siidaer har rett til å nytte?	Ja (%) ¹	71,4	78,8	63,6	74,5±10	0,6
	Nei (%) ¹	28,6	21,2	36,4	25,5±10	
	Antall ²	7	33	11	51	
4. For spørsmål du svarer ja på; føler du deg forpliktet til å følge reglene?	Ja (%) ¹	100,0	84,4	100,00	89,6±7	0,25
	Nei (%) ¹	0	15,6	0	10,4±7	
	Antall ²	6	32	10	48	
5. Finnes det reaksjoner (straff, eller lignende) mot de som ikke følger reglene?	Ja (%) ¹	28,6	27,3	27,3	27,4±10	0,99
	Nei (%) ¹	71,4	71,7	72,7	72,6±10	
	Antall ²	7	33	11	51	

1) Prosentfordeling innenfor hvert delspørsmål.

2) Antall som har svart innen hvert delspørsmål.

3.2 Om reindriftingsrettens karakter

Fordeling med hensyn på om man mener at retten til beiteland for en reineier ut fra tradisjonell oppfatning er størrelsesfastsatt er vist i tabell 16. Et stort flertall (93 %) mener at retten til beiteland ikke er definert ut fra en fast andel, og det er ingen statistisk signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,61$). Forskjellen mellom svaralternativene er signifikant.

Tabell 16 (2.1): Fordeling med hensyn på om man mener at retten til beiteland for en reineier ut fra tradisjonell oppfatning er størrelsesfastsatt, f.eks. ut fra fast andel/forholdstall i siida eller reinbeitedistrikt (f.eks. 200 av 1000 rein)

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Nei	10	100,0	30	90,9	13	92,9	53	93,0±7
Ja	0	0,0	3	9,1	1	7,1	4	7,0±7
Totalt antall	10		33		14		57	

På spørsmål (2.2) om hvordan dette forholdstallet kan endres (for de som har svart "Ja" på foregående spørsmål) er det kun 9 personer som har svart, henholdsvis 2, 6 og 1 person(er) for Karasjok, Kautokeino og sør-området, noe som gjør at det ikke er grunnlag for å bruke dette til å trekke konklusjoner.

Det var en forholdsvis jevn fordeling mellom de som mener at retten til reinbeiteland er arvbar (48,3 %) og de som mener at kun rein og reinmerke er arvbar og retten til beiteland følger med reinen (51,7 %), se tabell 17, og det var ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0.69$).

Om det reelt sett er tale om to forskjellige oppfatninger, eller om uklarhet omkring oppfatningen av hva vi har lagt i spørsmålet kan ha bidratt til resultatet, kan nok drøftes. Vi vil likevel ikke gå videre inn på dette her. Med en så lik fordeling mellom de to alternativene, kan det ikke under noen omstendighet sies noe om den ene oppfatningen har større tilslutning enn den andre.

Tabell 17 (2.3): Fordeling med hensyn på oppfatning om hvordan beiteland/beiterett fra en eier til en annen kan overføres ved generasjonsskifte.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Rett til reinbeiteland er arvbar	6	60,0	16	47,1	6	42,9	28	48,3±1 1
Kun rein og reinmerke er arvbar. Retten til beiteland følger reinen.	4	40,0	18	52,9	8	57,1	30	51,7±1 1
Totalt antall	10		34		14		58	

Fordeling med hensyn på om man mener at retten til reinbeite innebærer at man i vanskelige situasjoner kan gå inn på andres beiteland er vist i tabell 18 der 66,1 % mener at reinbeiteretten innebærer en slik rett. Denne forskjellen er signifikant. Det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,86$), men det er en tendens til at for de som er fra Karasjok er mer negativ til at retten også innebærer at man i vanskelige situasjoner kan gå inn på andres områder.

Tabell 18 (2.4): Fordeling med hensyn på om man mener at retten til reinbeite innebærer at man i vanskelige situasjoner kan gå inn på andres beiteland.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Ja	3	37,5	23	65,7	11	84,6	37	66,1±11
Nei	5	62,5	12	24,3	2	15,3	19	33,9±11
Totalt antall	8		35		13		56	

I neste spørsmål (tabell 19) er denne retten fordelt på kategoriene:

(1) nabosiidaens randzone etter avtale med nabo, (2) nabosiidaens randområde (uten avtale), (3) alt av nabosiidas område etter avtale hvis situasjonen tilsier det, (4) alt av nabosiidas område hvis situasjonen tilsier det (uten avtale).

Da ser vi at 48,2 % har krysset av for alt. 1 (av disse 48,2 % er det 92,6 % som har rangert dette som nr. 1), 23,2 % for alt. 2 (derav 38,5 % som har rangert dette som nr. 1), 39,3 % for alt. 3 (derav 63,6 % som har rangert dette som nr. 1) og 12,5 % for alt. 4 (derav 14,3 % som har rangert dette som nr. 1), se Tabell 19. Alternativene 1 og 3, som *forutsetter avtale* med naboene har fått flest avkryssninger, og også høyest prioritet.

Da det ble svært få observasjoner i hver av kombinasjonene i fordeling for hvert av områdene, er det ikke grunnlag for å se på fordeling innenfor hvert av områdene.

Tabell 19 (2.4): Fordeling (antall) avhengig om hva man mener retten til å gå inn på andres områder under vanskelige situasjoner omfatter, jf. Tabell 18.

	Rangering					Tot. antall	% ¹
	1		2	3	4		
	ant.	%					
1. Nabosiidaens randsone etter avtale med nabo	25	92,6	2	0	0	27	48,2
2. Nabosiidaens randområde (uten avtale)	5	38,5	6	1	1	13	23,2
3. Alt av nabosiidas område etter avtale hvis situasjonen tilsier det	14	63,6	4	3	1	22	39,3
4. Alt av nabosiidas område hvis situasjonen tilsier det	1	14,3	1	2	3	7	12,5

1) Andel av de som har svart på foregående spørsmål som har krysset av for alternativet. Siden det var anledning til å krysse av for flere alternativer blir summen ulik 100 %.

Fordeling med hensyn på hvilke situasjoner man mener grensekryssning er akseptabelt er vist i tabell 20. Et stort flertall (88,4 %) mener at på grunn av en ekstrem vær-situasjon kan det være akseptabelt å gå inn på naboens område, mens kun 11,6 % mener at det er akseptabelt ut fra andre grunner. Der er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,28$). Det må understrekes at det kun er fire svar fra Karasjok på dette spørsmålet.

Tabell 20 (2.5): Fordeling med hensyn på hvilke situasjoner man mener grensekryssing er akseptabelt.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Mangler beite som følge av en ekstrem vær-situasjon man ikke har kontroll med	3	75,0	23	85,2	12	100	38	88,4 ±7
Mangler beite av andre grunner	1	25,0	4	14,8	0	0,0	5	11,6 ±7
Totalt antall	4		27		12		43	

3.3 Om sedvanemessig fastsetting av grenser

Fordeling med hensyn på hvilke prinsipper man mener vanligvis legges til grunn for å fastsette adgangen til vinterbeiteområder er vist i tabell 21. Et stort flertall (78,0 %) mener at vinterbeiteland bør fastsettes ut fra *tradisjonell beitebruk*, som ikke nødvendigvis behøver å ha sammenheng med sommerbeitekapasitet eller annet behov for beite. Av de som har svart mener 15,2 % at vinterbeitene bør fastsettes ut fra *sommerbeitekapasitet* og 6,8 % ut fra *andre prinsipper*. Det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,97$).

Av respondentene (4) som har svart annet, peker tre på at fastsetting må skje ut fra vinterbeiteområdets bæreevne. En av disse har også anført ”hvis man har hindret andre fra å bruke det”. En fjerde respondent svarte ”alders tids bruk over lang tid (etter grunnloven)”. Det er ikke signifikant forskjell mellom undersøkelsesområdene; variasjonen på spørsmål nr. 3 er svært liten og ligger fra 80,0 til 77,1 %.

Tabell 21 (3.1): Fordeling med hensyn på hvilke prinsipper man mener vanligvis legges til grunn for fastsetting av adgangen til vinterbeiteområder.

Prinsipp for fastsetting av adgang til vinterbeiteland	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	ant.	% ¹	ant.	% ¹	ant.	% ¹	ant.	% ¹
1. Vinterbeiteland fastsettes ut for kapasitet på siidaens sommerbeiteland	1	10,0	6	17,1	2	14,3	9	15,2 ±8
2. Vinterbeiteland fastsettes ut fra tradisjonell beitebruk som ikke trenger å ha sammenheng med sommerbeitekapasitet eller annet behov for beite	8	80,0	27	77,1	11	78,6	46	78,0 ±8
3. Annet, forklar	1	10,0	2	5,7	1	7,1	4	6,8 ±6
Totalt antall	10		35		14		59	

1) Prosentfordeling innenfor hvert delspørsmål.

Oppfatning om hva fastsetting av grenser for vinterbeiteland bør baseres på er vist i tabell 22 og tabell 23. Tabell 22 viser områdevis fordeling der det ikke er tatt hensyn til rangering. Av totalt innkomne svar er det 80 % som krysset av på alt. 1, sedvanemessige ervervede rettigheter basert på lang tids bruk (først i tid, best i rett), hvorav mesteparten har rangert dette som nr. 1.

Områdemessig fordeling viser at sedvanemessig ervervede rettigheter og hevd synes å være de mest viktige for Karasjok og Kautokeino. For sør-området er det en større spredning.

Tabell 22 (3.2) Hva skal fastsetting av grenser for vinterbeiteland baseres på? Antall, og prosent av innkomne svar, som har krysset av for hvert alternativ, uavhengig av rangering, innenfor hvert av områdene og totalt.

Hva skal fastsetting av grenser for vinterbeiteland baseres på?	Område						Totalt	
	Karasjøk		Kautokeino		Sør-området			
	ant.	% ¹	ant.	% ¹	ant.	% ¹	ant.	% ¹
1. Sedvanemessige ervervede rettigheter basert på lang tids bruk (først i tid, best i rett)	8	80,0	30	85,7	10	66,7	48	80,0 ±9
2. Hevd ²	6	60,0	25	71,4	4	26,7	35	58,3 ±11
3. Driftsmessige og naturgitte forhold, dvs. naturlige grenser (oazit).	1	10,0	16	45,7	7	46,7	24	40,0 ±11
4. Hensiktsmessighet ut fra samlet rasjonell beitebruk for de siidaer/sommerbeitedistrikt som har beiterett i vinterbeiteområdet	3	30,0	13	37,1	7	46,7	23	38,3±11
5. Annet, forklar	1	10,0	1	2,9	1	6,7	3	5,0 ±5
	10		35		15		60	

1) Prosent av totalt antall innkomne svar innenfor hvert av områdene og totalt

2) Forskjellen mellom alternativ 1 og 2 er forklart i spørreskjema, spørsmål 3.2.

Det ble gitt adgang til å rangere svarene (se tabell 23). Hvis vi holder oss til alt. 1, sedvanemessige ervervede rettigheter, ser at av de 80 % som har lagt til grunn dette som gjeldende rettsoppfatning, har hele 43 av 48 hatt dette som rangering 1. Alt. 2, hevd er det 58,3 % som har krysset av for, derav mer enn halvparten rangert som to eller lavere. Alt. 3, driftsmessige og naturgitte forhold, dvs. naturlige grenser (oazit) og alt 4, hensiktsmessighet ut fra samlet rasjonell beitebruk for de siidaer/sommerbeitedistrikt som har beiterett i vinterbeiteområdet, er det henholdsvis 40,0 % og 38,3 % som har krysset av for, med rangering fra en til fire.

Tabell 23 (3.2): Nærmere om hva skal fastsetting av grenser for vinterbeiteland baseres på. Antall som har kryssset av for hvert alternativ og rangering.

Hva skal fastsetting av grenser for vinterbeiteland baseres på?	Rangering					Tot. ant.	% ¹
	1	2	3	4	5		
1. Sedvanemessige ervervede rettigheter basert på lang tids bruk (først i tid, best i rett)	43	4	1	0	0	48	80,0
2. Hevd	17	15	2	1	0	35	58,3
3. Driftsmessige og naturgitte forhold, dvs. naturlige grenser (oazit).	9	7	6	2	0	24	4 0,0
4. Hensiktsmessighet ut fra en samlet rasjonell beitebruk for de siidaer/-sommerbeitedistrikter som har beiterett i vinterbeiteområdet	10	3	5	5	0	23	38,3
5. Annet	1	0	2	0	3	3	5,0

1) Prosent av totalt antall innkomne svar (60).

Hvis man derimot kun legger til grunn prioritet 1, kommer det langt tydeligere frem at en stor majoritet mener at fastsetting av grenser for vinterbeiteland må baseres på sedvanemessige ervervede rettigheter basert på lang tids bruk, se tabell 24.

Tabell 24 (3.2): Prinsipper for fastsetting av grenser for vinterbeiteland, antall og prosent av respondenter som har hatt vedkommende kategori som *prioritet 1*.

Hva skal fastsetting av grenser for vinterbeiteområder baseres på?	Antall pri. 1 ¹	% ²
1. Sedvanemessige ervervede rettigheter basert på lang tids bruk (først i tid, best i rett)	43	53,8
2. Hevd	17	21,3
3. Driftsmessige og naturgitte forhold, dvs. naturlige grenser (oazit).	9	11,2
4. Hensiktsmessighet ut fra en samlet rasjonell beitebruk for de siidaer/sommerbeitedistrikter som har beiterett i vinterbeiteområdet	10	12,5
5. Annet	1	1,2
	80	102

¹ At det er 80 respondenter som har prioritet 1-observasjoner forklares ut fra at de som ikke er rangert med nummer, har alle alternativene fått prioritet 1, og respondentene kunne sette inntil fire kryss.

² Prosent av de 80 prioritet 1-observasjonene.

Fordeling med hensyn til *hvor lang tid* respondentene mener det tar for å erverve rettigheter ved hevd er vist i tabell 25. Halvparten (50,0 %) mener at det bør gå minst 20 år før man erverver rettighet ved hevd, og 45,6 % at det bør gå minst 50 år.¹⁰ En respondent har endatil svart 200 år. Kun 4,5 % mener at man kan erverve rettigheter ved hevd etter mindre enn 20 år. Der er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,47$). Det var kun 5 fra sør-området som har svart på dette spørsmålet. I betraktningen her må det antas at respondenter som har valgt sedvanemessige ervervede rettigheter basert på lang tids bruk ikke har krysset av for hevd. Disse mener høyst sannsynlig at ervervstiden er over 50 år.

Tabell 25 (3.2): Fordeling med hensyn til hvor lang tid det tar for å erverve rettigheter ved hevd.

Hvor lang tid det tar for å erverve rettigheter ved hevd.	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Mindre enn 20 år	1	11,1	1	3,3	0	0,0	2	4,5±5
Mer enn 20 år	6	66,7	13	43,3	3	60,0	22	50,0±12
Mer enn 50 år	2	22,2	16	53,3	2	40,0	20	45,5±12
Totalt antall	9	100	30	99,9	5	100	44	100

Fordeling med hensyn på faktorer som skal legges til grunn for å dokumentere rettigheter etter sedvane eller hevd er vist i tabell 26 (områdevis) og tabell 27 (totalt med rangering). Det legges mest vekt på alt 1, Skriftlige kilder (eks. Nissen, Vorren, Reindriftsforvaltningens nedtegnelser etc.), alternativ 2, beitebruk som er dokumenterbar på annen måte og alternativ 3, muntlige overleveringer (eks. fortellinger fra eldre, troverdige personer), med 63-70 % av respondentene som har krysset av for disse alternativene.

Alternativ 4, tegn i terrenget (eks. gammer, hyttetomter, gjerder etc.) og alternativ 5, driftsmessige og naturgitte forhold/naturlige grenser er det fra 46–52 % som har krysset av for. Alternativ 6, tradisjonell flokkstørrelse (historiske tall for flokk) er det 26,7 % som har krysset av for og for alternativ 7; at man har hindret andre i å bruke et område og de har respektert dette, 10

¹⁰ At vi her har 44 respondenter (mot 35 som har valgt hevd i tabell 22), innebærer at noen som ikke har krysset av for hevd, også har villet uttrykke seg om ervervstid.

%. Alternativ 8; annet. Forklar, har fått 5 % tilslutning. Det synes ikke å være klare systematiske forskjeller mellom områdene, se tabell 26.

Tabell 26 (3.3): Fordeling med hensyn på faktorer som skal legges til grunn for å dokumentere rettigheter etter sedvane eller hevd. Antall, og prosent av innkomne svar, som har krysset av for hvert alternativ, innenfor hvert av områdene og totalt (uavhengig av rangering).

Alternativ		Område			Totalt
		Kar- sjok	Kauto- keino	Sør- området	
1. Skriftlige kilder (eks. Nissen, Vorren, Reindriftsforvaltningens nedtegnelser etc.)	An- tall	6	25	9	40
	% ¹	60,0	71,4	60,0	66,7 ±10
2. Beitebruk som er dokumenterbar på annen måte	An- tall	6	23	9	38
	% ¹	60,0	65,7	60,0	63,3 ±10
3. Muntlige over- leveringer (eks. fortellinger fra eldre, troverdige personer)	An- tall	6	27	9	42
	% ¹	60,0	77,1	60,0	70,0 ±10
4. Tegn i terrenget (eks. gammer, hytte- tomter, gjerder etc.)	An- tall	3	20	8	31
	% ¹	30,0	57,1	53,3	51,7 ±12
5. Driftsmessige og naturgitte forhold/ naturlige grenser	An- tall	2	18	8	28
	% ¹	20,0	51,4	53,3	46,7 ±12
6. Tradisjonell flokkstørrelse (historiske tall for flokk)	An- tall	1	13	2	16
	% ¹	10,0	37,1	13,3	26,7 ±10
7. At man har hindret andre i å bruke et område og de har respektert dette.	An- tall	1	4	1	6
	% ¹	10,0	11,4	6,7	10,0 ±7
8. Annet. Forklar	An- tall	1	1	1	3
	% ¹	10,0	2,9	6,7	5,0 ±5
Totalt antall innkomne svar		10	10	35	60

1) Prosent av totalt antall innkomne svar innenfor hvert av områdene og totalt.

Tabell 27 (3.3): Fordeling med hensyn på faktorer som skal legges til grunn for å dokumentere rettigheter etter sedvane eller hevd; antall som har krysset av for hvert alternativ og rangering.

Fastsetting av grenser for vinterbeiteområder baseres på:	Rangering								Totalt	% ¹
	1	2	3	4	5	6	7	8		
1. Skriftlige kilder (eks. Nissen, Vorren, Reindriftsforvaltningens nedtegnelser etc.)	26	5	4	2	3	0	0	0	40	66,7
2. Beitebruk som er dokumenterbar på annen måte	28	6	3	0	0	1	0	0	38	63,3
3. Muntlige overleveringer (eks. fortellinger fra eldre, troverdige personer)	25	8	8	1	0	0	0	0	42	70,0
4. Tegn i terrenget (eks. gammer, hyttetomter, gjerder etc.)	16	4	5	4	2	0	0	0	31	51,7
5. Driftsmessige og naturgitte forhold/naturlige grenser	11	2	2	7	5	1	0	0	28	46,7
6. Tradisjonell flokkstørrelse (historiske tall for flokk)	4	1	1	3	2	4	1	0	16	26,7
7. At man har hindret andre i å bruke et område og de har respektert dette.	2	0	0	1	0	2	1	0	6	10,0
8. Annet, forklar	3	0							3	5,0

1) Prosent av totalt antall innkomne svar totalt.

3.4 Om sedvanemessig fastsetting av dyretall

Fordeling med hensyn til om man mener det finnes etablerte oppfatninger blant reineierne om fastsetting av dyretall er vist i tabell 28. Av de som har svart er det 60 % som mener det ikke finnes slike regler, men det er *klare signifikante forskjeller* mellom områdene ($p=0,02$). Mens henholdsvis 66,7 og 71,9 % i Karasjok og Kautokeino mener at det ikke finnes slike regler, er det bare 28,6 % som mener det samme i sør-området. For alle driftsenhetene i landet er det således en forskjell mellom svaralternativene, men det er en liten overlapp mellom alternativene innenfor 90 % sikkerhet med spenn på 29-51 % for ”ja” og 49-71 % for ”nei”.¹¹

Tabell 28 (4.1): Fordeling med hensyn til om man mener det finnes etablerte oppfatninger blant reineierne om fastsetting av dyretall.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	3	33,3	9	28,1	10	71,4	22	40,0±11
Nei	6	66,7	23	71,9	4	28,6	33	60,0±11
Totalt antall	9	100	32	100	14	100	55	100,0

Tabell 29 viser at 25% av det totale antall respondenter (60) mener at grunnlaget for fastsettelse av dyretall bør være siidaens sommerbeitekapasitet, mens 33,3 % mener siidaens vinterbeitekapasitet bør være grunnlaget. Kun 6,7 % mener siidaens tilgjengelige arbeidskraft, antall personer tilknyttet siidaen bør være grunnlaget og 10 % annet.

Rangeringen viser at der man har krysset av for et alternativ så har man satt det som første prioritet (rangering 1). Siden svaralternativet er enten eller, er det valgt å relatere antall avkryssninger til totalantallet fordi ”ikke svar” betraktes her som ”nei”. *Dette vil kunne være en feilkilde.* Det kan se ut til at det er en viss forskjell mellom områdene, se tabell 30, men på grunn av at det blir få observasjoner i hver kombinasjon er det ikke gjennomført statistisk analyse.

¹¹ Med en noe lavere sikkerhet, for eksempel 80 %, vil det ikke være overlapp. Derfor kan man slutte at denne forskjellen er så vidt stor at den også med stor sannsynlighet vil gjelde for hele landet.

Av respondentene fra Karasjok er det 50 % som har krysset av for alternativ 1, mens det er langt lavere prosent for de to andre områdene. Blant respondentene fra sør-området har en større andel krysset av for alternativ 2 enn fra de to andre områdene.

Av de 10 % som har svar annet, peker tre på at dyretall må fastsettes ut fra det årstidsbeitet som utgjør minimumsfaktoren. En respondent anfører at fastsettingen må skje på grunnlag av siidaens historiske reintall, f.eks. gjennomsnittstall for de siste 20 til 30 år. Vedkommende peker også (sammen med en til) på at det må legges vekt på reinlykke. En respondent legger vekt på dyrenes kondisjon (hold) ved reintallsfastsettingen.

For øvrig bør svarene ses i sammenheng med spørsmål 3.1 (Tabell 21), og det er kanskje en svakhet i undersøkelsen at ”tradisjonell beitebruk / historisk dyretall” ikke er tatt med som et alternativ i spørsmål 4.2.

Tabell 29 (4.2): Fordeling med hensyn til hva man mener bør være grunnlaget for fastsetting av dyretall.

Hva skal fastsetting av dyretall baseres på?	Rangering				Tot. antall	% ¹
	1	2	3	4		
1. Siidaens sommerbeitekapasitet	11	4	0	0	15	25,0
2. Siidaens vinterbeitekapasitet	16	3	1	0	20	33,3
3. Siidaens tilgjengelige arbeidskraft, antall personer tilknyttet siidaen.	3	0	1	0	4	6,7
4. Annet, forklar	6	0	0	0	6	10,0

1) Prosent av totalt antall innkomne svar (60).

Tabell 30 (4.2): Fordeling med hensyn til hva man mener bør være grunnlaget for fastsetting av dyretall. Antall, og prosent av innkomne svar, som har krysset av for hvert alternativ, uavhengig av rangering, innenfor hvert av områdene og totalt.

Hva skal fastsetting av dyretall baseres på?	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	% ¹	antall	% ¹	antall	% ¹	antall	% ¹
1. Siidaens sommerbeitekapasitet	5	50,0	7	20,0	3	20,0	15	25,0 ±11
2. Siidaens vinterbeitekapasitet	3	30,0	7	20,0	10	66,7	20	33,3 ±10
3. Siidaens tilgjengelige arbeidskraft, antall personer tilknyttet siidaen	1	10,0	2	5,7	1	6,7	4	6,7 ±6
4. Annet, forklar	0	0,0	3	8,6	3	20,0	6	10,0 ±7
Tot. antall innkomne svar	10		35		15		60	

1) Prosent av totalt antall innkomne svar innenfor hvert av områdene og totalt. Siden alle ikke har svart på spørsmålet blir summen innen hver kolonne lavere enn 100.

Det synes ikke å være et klart og entydig bilde av hvilke prinsipper man mener skal brukes ved reduksjon av dyretall, se tabell 31, men det ser ut til at reduksjon ut fra etablert arealbruk i tvisteområdet (den siida som kan dokumentere mest etablert bruk i område har prioritet framfor andre, uavhengig av andre forhold) er viktigst. 35,3 % av de som har svart har valgt dette alternativet.

Tabell 31 (4.3): Fordeling med hensyn på hvilke prinsipper som bør anvendes ved reduksjon av reintall i et vinterbeiteområde brukt av flere siidaer.

Hvilke prinsipper som bør anvendes ved reduksjon av reintall i et vinterbeiteområde brukt av flere siidaer.	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%
1. Forholdsmessig reduksjon med basis i siidaens sommerbeitekapasitet.	4	44,4	8	24,2	1	11,1	13	25,5 ±10
2. Forholdsmessig reduksjon av dyretall ut fra siidaens historiske reintall (f.eks. gj.snittlig dyretall siste 20 år).	0	0,0	7	21,2	3	33,3	10	19,6 ±9
3. Forholdsmessig reduksjon av dyretall ut fra siste års dyretall.	1	11,1	2	6,1	2	22,2	5	9,8 ±7
4. Ut fra etablert arealbruk i tvisteområdet (den siida som kan dokumentere mest etablert bruk i område har prioritet framfor andre).	4	44,4	12	36,4	2	22,2	18	35,3 ±11
5. Andre prinsipper for reduksjon?	0	0,0	4	12,1	1	11,1	5	9,8 ±7
Totalt antall	9	99,9	33	100	9	99,9	51	

Forholdsmessig reduksjon med basis i siidaens sommerbeitekapasitet er det 25,5 % som mener er riktigst og 19,6 % mener man bør anvende forholdsmessig reduksjon av dyretall ut fra siidaens historiske reintall (f.eks. gjennomsnittlig dyretall de siste 20 år). Forholdsmessig reduksjon av dyretall ut fra siste års dyretall anses av 9,8 % å være best egnet, noe som er på samme nivå som for alternativet ”annet”.

Fordeling med hensyn til om man føler seg forpliktet i forhold til tradisjonelle regler er vist i tabell 32. Et stort flertall føler seg forpliktet (89,3 %) og det er ingen statistisk signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,23$). Svært få har svart på dette spørsmålet. Det er kun to respondenter fra Karasjok,

og kun to celler med mer enn 5 observasjoner, noe som må tas med i vurderingen av varene.

Tabell 32 (4.4): Fordeling med hensyn til om man føler seg forpliktet i forhold til tradisjonelle regler, jf. tabell 28.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	2	100,0	12	80,0	11	100,0	25	89,3±7
Nei	0	0,0	3	20,0	0	0,0	3	10,71±7
Totalt antall	2		15		11		28	

Fordeling med hensyn til om man mener det finnes reaksjoner (straff e.l.) som kan nyttes mot de som ikke følger reglene er vist i tabell 33. Mer enn 2/3 (72,2) % mener at det ikke finnes reaksjoner mot de som ikke følger reglene, og det er ingen statistisk signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,16$). Svært få har svart på dette spørsmålet; i Karasjok er det kun 5 som har svart. Dette gir grunn for refleksjoner, særlig ut fra at sanksjoner ofte regnes som et kriterium for en sedvaneretts eksistens. Rammene for denne undersøkelsen har gjort at vi ikke har hatt anledning til å følge opp dette.

Tabell 33 (4.4): Fordeling med hensyn til om man mener det finnes reaksjoner (straff e.l.) som kan nyttes mot de som ikke følger reglene.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	2	40,0	3	15,0	5	45,5	10	27,8±11
Nei	3	60,0	17	85,0	6	54,6	26	72,2±11
Totalt antall	5		20		11		36	

Fordeling med hensyn til oppfatning om hvordan reduksjon av dyretall mellom reindriftsutøvere og bufeholdere i et område hvor det foregår fellesbeite mellom rein og sau er vist i tabell 34. Med hensyn til påstanden ”Der reindriften har tradisjonell langvarig beiterett kan ikke reinbeiteretten avkortes for jordbrukers senere etablerte rett” fordeler de som har svart med halvparten på henholdsvis ja og nei. Dette er overraskende.¹²

Det er imidlertid et stort flertall (85,7 %) som ikke er enig i at selv om bufeholder er grunneier, så har han/hun prioritet framfor reieneier uavhengig av reindriften alder. For påstanden ”Både bufeholders og reieneiers historiske rettigheter må fastsettes, og reduksjon må deretter skje forholdsmessig/prosentvis ut fra rettsomfang” er det en klar signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,004$). For Karasjok og Kautokeino er det svart ”ja” av henholdsvis 85,7 % og 84,0 % på dette spørsmålet, mens for sør-området er tilsvarende 25 %, langt på vei et motsatt resultat.

For andre prinsipper for reduksjon mellom reieneiere og bufeholdere er det 92,7 % som har svart nei, men dette skyldes nok at de som ikke positivt har svart ”ja” på dette spørsmålet har automatisk fått ”nei”, siden alternativene var ”ja” eller ikke-svar. Når det gjelder hvorvidt man mener at sau og rein konkurrerer om beite slik at det kan føre til beitemangel, fordeler svarene seg med halvparten på henholdsvis ja og nei.

Bortsett fra delspørsmål 3 er det ingen signifikante forskjeller mellom områdene.

¹² Der reindriften har tradisjonell langvarig beiterett mener kun 50 % at reinbeiteretten ikke kan avkortes for jordbrukers senere etablerte rett. Dette er overraskende. Forklaringen ligger trolig i at spørsmålet (4.5 nr. 1) er upresist utformet. Det er stilt med en nektelse, noe som innebærer at noen respondenter ved å svare ”nei” bekrefter spørsmålet (med dobbelt nektning), mens andre ved å svare ”ja” bekrefter det benektende spørsmålet.

Tabell 34 (4.5): Fordeling med hensyn til syn på reduksjon av dyretall mellom rein-driftsutøvere og bufeholdere i et område hvor det foregår fellesbeite mellom rein og sau.

Delspørsmål	Alternativ	Område			Totalt	P-verdi
		Karasjok	Kautokeino	Sør-området		
Der reindriften har tradisjonell langvarig beiterett kan ikke reinbeiteretten avkortes for jordbrukers senere etablerte rett.	Ja (%) ¹	42,9	50,0	53,3	50,0±12	0,9
	Nei (%) ¹	57,4	50,0	46,7	50,0±12	
	Antall ²	7	32	15	54	
Der bufeholder er grunneier har han/hun prioritet framfor reineier uavhengig av reindriftens alder.	Ja (%) ¹	16,7	17,2	7,1	14,3±9	0,66
	Nei (%) ¹	83,3	82,7	92,9	85,7±9	
	Antall ²	6	29	14	49	
Både bufeholders og reineiers historiske rettigheter må fastsettes, og reduksjon må deretter skje forholdsmessig/prosentvis ut fra rettsomfang.	Ja (%) ¹	85,7	84,0	25,0	72,0±12	0,004
	Nei (%) ¹	14,3	16,0	75,0	27,5±12	
	Antall ²	7	25	8	40	
Andre prinsipper for reduksjon mellom reineiere og bufeholdere?	Ja (%) ¹	0,0	6,3	14,3	7,3±7	0,41
	Nei (%) ¹	100,0	93,7	85,7	92,7±7	
	Antall ²	9	32	14	55	
Konkurrerer rein og sau om beite slik at det kan føre til beitemangel?	Ja (%) ¹	28,6	48,0	60,0	48,9±12	0,39
	Nei (%) ¹	71,4	52,0	40,0	51,1±12	
	Antall ²	7	25	15	47	

1) Prosentfordeling innenfor hvert delspørsmål

2) Antall som har svart innen hvert delspørsmål

Fordeling med hensyn til hvilke problemer man mener ofte oppstår der rein og sau beiter på samme område er vist i tabell 35. Av de som har svart på dette spørsmålet er det kun 9,3 % som mener at sau forårsaker beitemangel, mens det er 62,8 % som mener at sau forårsaker uro og forstyrrelser. Det er 27,9 % som har svart på annet. Av disse anfører forholdsvis mange (7) at reinen skyr beitene pga. ”saelukt” eller annen form for ”saueforurensing”. En uttaler at det ikke er sauene i seg selv, men annen aktivitet som følger med som skaper problemer, mens en annen uttaler at rein og sau kan beite side om side uten problem og at dette er ”menneskeskapte problemer”.

Det er en signifikant forskjell mellom områdene, men det er forholdsvis få som har svart på dette spørsmålet. Kun sju fra Karasjok og kun to celler totalt har mer enn 5 svar. Dette kan indikere at dette ikke blir betraktet som noe stort problem blant reineiere, eller at omfanget av sambeiting mellom rein og sau ikke er stort i driftsområdene til respondentene.

Tabell 35 (4.6): Fordeling med hensyn på hvilke problemer man mener ofte oppstår der rein og sau beiter på samme område.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Beitemangel	2	28,6	1	4,0	1	9,1	4	9,3±10
Uro og forstyrrelser	1	14,3	19	76,0	7	63,6	27	62,8±12
Annet	4	57,4	5	20,0	3	27,3	12	27,9±12
Totalt antall	7	100,3	25	100	11	100	43	

3.5 Om bruksordninger etter prinsipper for jordskifte er egnet for å ordne reindriftssamers beitebruk

Fordeling med hensyn til om man mener en uavhengig instans som kan løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk etter krav fra en eller flere reindriftsutøvere er nødvendig i reindriften er vist i tabell 36. Et betydelig flertall (81,6 %) mener at et slikt uavhengig instans vil være til nytte, og det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,69$).

Tabell 36 (5.1): Fordeling med hensyn til om man mener en uavhengig instans som kan løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk etter krav fra en eller flere reindriftsutøvere er nødvendig i reindriften.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	7	77,8	24	85,7	9	75,0	40	81,6 ±10
Nei, reindrifts-samene kan løse slike problemer og ordne beitebruk selv	2	22,2	4	14,3	3	25,0	9	18,4 ±10
Totalt antall	9	100	28	100	12	100	49	

Likeledes er det et betydelig flertall (79,6 %) som mener at en domstol av typen ”jordskifterett med kompetanse i reindriftsspørsmål” kan være egnet til løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk innen reindriften, se tabell 37. Det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,81$).

At det er et så stort flertall som mener at en domstol av typen ”jordskifterett med kompetanse i reindriftsspørsmål” kan være egnet til løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk innen reindriften, kan peke på at reindriftsutøverne har et reelt behov for en slik instans. Svarene er noe overraskende sett i forhold til den oppfatning som ble lagt til grunn av lovgiver da gjeldende reindriftslov ble vedtatt 15. juni 2007, og kan tyde på at reindriftsutøverne har et annet syn på behovet for en jordskifterett enn det

lovgiver har hatt.¹³ Dette støttes av høringene til utkast til ny jordskiftelov, overlevert Landbruks- og matdepartementet 21. august 2009.¹⁴

Tabell 37 (5.2): Fordeling med hensyn til om man mener en domstol av typen "jordskifterett med kompetanse i reindriftsspørsmål" kan være egnet til løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk innen reindriften.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	7	77,8	24	77,4	12	85,7	43	79,6±9
Nei	2	22,2	7	22,6	2	14,3	11	20,4±9
Totalt antall	9	100	31	100	14	100	54	

Fordeling med hensyn på syn på hvilke krav som må stilles til en slik særdomstol som skal behandle reindriftsspørsmål for at den skal ha legitimitet og troverdighet blant reindriftsutøvere er vist i tabell 38.

Av de som har svart er det 63,6 % som mener at dommeren må beherske samisk, men her var det *signifikant forskjell* mellom områdene ($p=0,03$) der kravet til samiskkunnskap ikke er så stort i sør-området.

Et betydelig flertall (78,6 %) mener at domstolen må ha meddommere som er reindriftsutøvere eller som har reindriftskunnskap, og 14,3 % mener at det er ønskelig, men ikke et absolutt krav. Likeledes er det et betydelig flertall (74,6 %) som mener at dommer må ha kunnskap om reindrift og kunne vurdere beitekvalitet, og det er 20 % som mener dette er ønskelig, men ikke et absolutt krav. Et stort flertall (91,9 %) mener at dommer må ha kunnskap om det samiske samfunn, tradisjoner og rettsoppfatninger, mens 8,9 % mener at dette er ønskelig, men ikke et absolutt krav.

Det er altså tre delspørsmål hvor om lag 75 % eller flere av respondentene har svart et ubetinget ja til krav om kompetanse. Som vi også ser så er det i det siste av disse spørsmålene, det som gjelder kunnskap om de samiske

¹³ I lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift (reindriftsloven) skal reinbeitedistriktene selv utforme beitebruksregler og etablere beiteordninger, se reindriftsloven kapittel 7, mens jordskifteretten kun kan komme inn som overprøvingsinstans, jf. reinl. § 59 fjerde ledd. For øvrig kan det nevnes at lovgiver kun videreførte ett av tre forslag fra Reindriftslovutvalget om å gi jordskifterettene funksjon som overprøvingsinstans, se Ot.prp. nr. 25 (2006–2007) s. 48.

¹⁴ Se Ravna (2011) hvor disse høringsuttalelsene er gjengitt og drøftet.

samfunn, tradisjoner og rettsoppfatninger, at det er flest respondenter som reiser krav om kunnskap; her svarer faktisk hele 91,1 % eller 51 av 56 respondenter et ubetinget ja. Dette er også det eneste spørsmålet hvor ikke en eneste respondent har krysset av i rubrikken ”ikke nødvendig”.

58,2 % mener dette er et krav at dommer eller domstol må ha kunnskap i kartfag og om hvordan grenser o.l. kartfestes, 25,5 % at dette er ønskelig, men ikke et absolutt krav, og 16 % at dette ikke er nødvendig. Et betydelig flertall (68,5 %) mener at beiteordningene må skje under forutsetning om at det samlet oppnås mer tjenlige beiteforhold, samtidig som ingen enkeltpart blir påført tap. 18,5 % mener dette er ønskelig, men ikke et absolutt krav og 13,0 % mener dette ikke er nødvendig.

De to siste spørsmålene er av jordskiftemessig karakter; det nest siste av disse betegner kunnskaper som er en del av jordskiftedommerens utdanning i dag. Det siste spørsmålet går ikke på dommeren eller domstolens kvalitet, men betegner de to kumulative grunnleggende vilkårene for jordskifte.¹⁵

¹⁵ Se lov 21. desember 1979 nr.77 om jordskifte o.a (jordskifteloven) § 1 første ledd og § 3 bokstav a.

Tabell 38 (5.3): Fordeling med hensyn til syn på hvilke krav som må stilles til en slik særdomstol som skal behandle reindriftsspørsmål for at den skal ha legitimitet og troverdighet blant reindriftsutøvere.

Del-spørsmål	Alternativ	Område			Totalt	p-verdi
		Karasjok	Kautokeino	Sør-området		
Dommer må beherske samisk språk.	Ja (%) ¹	100	67,7	30,8	63,6±12	0,03
	Ønske, ikke krav (%) ¹	0	23,5	53,9	27,3±11	
	Ikke nødvendig (%) ¹	0	8,8	15,4	9,1±7	
	Antall ²	8	34	13	55	
Domstolen må ha meddommere som er reindriftsutøvere eller som har reindriftskunnskap.	Ja (%) ¹	100	67,7	92,3	78,6±7	0,16
	Ønske, ikke krav (%) ¹	0	20,6	7,7	14,3±9	
	Ikke nødvendig (%) ¹	0	11,8	0	7,14±6	
	Antall ²	9	34	13	56	
Dommer må ha kunnskap om reindrift og kunne vurdere beitekvalitet.	Ja (%) ¹	100	67,7	76,9	74,6±11	0,33
	Ønske, ikke krav (%) ¹	0	23,5	23,1	20,0±10	
	Ikke nødvendig (%) ¹	0	8,8	0	5,5±5	
	Antall ²	8	34	13	55	
Dommer må ha kunnskap om det samiske samfunn, tradisjoner og rettsoppfatninger.	Ja (%) ¹	100	88,2	92,3	91,1±7	0,54
	Ønske, ikke krav (%) ¹	0	11,8	7,7	8,9±7	
	Ikke nødvendig (%) ¹	0	0	0	0±	
	Antall ²	9	34	12	56	
Dommer eller domstol må ha kunnskap i kartfag og om hvordan grenser o.l. kartfestes.	Ja (%) ¹	62,5	63,6	42,9	58,2±12	0,78
	Ønske, ikke krav (%) ¹	25,0	21,2	35,7	25,5±10	
	Ikke nødvendig (%) ¹	12,5	15,2	21,4	16,4±9	
	Antall ²	8	33	14	55	
Beiteordningene må skje under forutsetning om at det samlet oppnås tjenligere beiteforhold, samtidig som ingen enkelt-part påføres tap.	Ja (%) ¹	75,0	68,8	64,3	68,5±11	0,79
	Ønske, ikke krav (%) ¹	12,5	15,6	28,6	18,5±10	
	Ikke nødvendig (%) ¹	12,5	15,6	7,1	13,0±9	
	Antall ²	8	32	14	54	

1) Prosentfordeling innenfor hvert delspørsmål.

2) Antall som har svart innen hvert delspørsmål.

Fordeling med hensyn på hvilke jordskiftevirkemidler som kan være egnet for bruk internt i reindriften (etter krav fra reindriftsutøvere) er vist i tabell 39. I forhold til totalt antall respondenter som har svart (60) er det 61,7 % som mener at grensegang for å fastsette beiterettsgrenser mellom siidaer, beitesoner og distrikter basert på etablert bruk er et egnet virkemiddel også for reindrift. Rettsutgreiing for å fastslå hvem som har bestemte rettigheter innen et gitt område inkl. omfanget av disse rettighetene anses av 45 % å være egnet. Grensegang og rettsutgreiing går ut på å avgjøre rettsforhold. Dette er således saker som også kunne ha vært avgjort av en alminnelig domstol. De øvrige virkemidlene må i sin karakter sies å være rene jordskiftetiltak, som jordskifteretten har eksklusiv saklig kompetanse på.

Ved første øyekast kan det synes som om reineierne primært ønsker en uavhengig dømmende instans som kan avgjøre rettsuvisse. Etter vårt skjønn bør det her ”korrigeres” for at en stor del av respondentene har erfaring med slike virkemidler gjennom det arbeid Reinbeiterettsutvalgene for henholdsvis Vest- og Øst-Finnmark har utført. Det gjelder i særdeleshet reineierne i Vest-Finnmark reinbeiteområde.

At så mange som 38,3 % av respondentene mente at bruksordning for å fastsette tidsperioder for beiting, kan tyde på at dette er et jordskiftevirkemiddel reindriftsutøvere etterspør. Det samme kan sies når en tilsvarende stor gruppe (38,3 %) ønsker regler for å fastsette reintall der flere har beiterett i fellesområde, basert på etablerte rettigheter. Bruksordning for områder hvor flere har beiterett for å gi regler om reintall som kan føre på beite ut fra historisk bruk vurderes av 38,3 % å være egnet.

Av totalt svarende mener videre 26,7 % at bruksordning hvor den enkelte siidas beiteområde blir lagt ut som en avgrenset enhet der det tidligere har vært fellesområder er et egnet virkemiddel. Likeledes var det 26,7 % som mener at makeskifte av beitearealer hvor det blir dratt opp nye beitegrenser for den enkelte siidas beitebruk og der ordningen er basert på historisk etablerte rettigheter, er egnet.

På grunn av mange alternative svarmuligheter er det ikke gjort statistisk analyse for å teste om det er signifikante forskjeller mellom undersøkelsesområdene. Tendensen er imidlertid at det i Karasjok og Kautokeino er over gjennomsnitt som ser behov for grensegang (henholdsvis 70,0 og 65,7 %). Sør-området ligger under gjennomsnitt på de rettsavklarende virkemidlene (nr. 1 og 2), men over gjennomsnitt på jordskiftevirkemidlene (nr. 3–6) med 46,7 % som mener at bruksordning kan være ønskelig for å fastsette reintall på fellesområde.

Tabell 39 (5.4): Fordeling med hensyn til hvilke av disse jordskiftevirkemidlene¹ kan være egnet for bruk intern i reindriften (etter krav fra reindriftsutøvere).

Alternativ		Område			Totalt
		Karasjok	Kautokeino	Sør-området	
1. Grensegang for å fastsette beiterettsgrenser mellom siidaer, beitesoner og distrikter basert på etablert bruk.	Ant.	7	23	7	37
	%	70,0	65,7	46,7	61,7 ±11
2. Rettsutgreiing for å fastslå hvem som har bestemte rettigheter innen et gitt område inkl. omfanget av disse rettighetene.	Ant.	2	19	6	27
	%	20,0	54,3	40,0	45,0 ±11
3. Bruksordning for område hvor flere har beiterett for å gi regler om reintall som kan føre på beite ut fra historisk bruk. Eventuell reduksjon av reintall må skje uten at rettsforholdet mellom partene endres.	Ant.	1	11	7	23
	%	10,0	31,4	46,7	38,3 ±11
4. Bruksordning for områder hvor flere siidaer har beiterett for å gi regler om forskjellige tidsperioder de forskjellige siidaene kan nytte området.	Ant.	2	15	6	23
	%	20,0	42,9	40,0	38,3 ±11
5. Bruksordning hvor den enkelte siidas beiteområde blir lagt ut som en avgrenset enhet der det tidligere har vært fellesområder.	Ant.	3	12	6	16
	%	30,0	34,3	40,0	26,7 ±10
6. Makeskifte av beitearealer hvor det blir dratt opp nye beitegrenser for den enkelte siidas beitebruk. Ordningen er basert på historisk etablerte rettigheter.	Ant.	2	8	6	16
	%	20,0	22,9	40,0	26,7 ±10
		10	35	15	60

1) Se lov 21. desember 1979 nr.77 om jordskifte o.a.(jordskiftekonven) § 2, 88 og 88a.

Tabell 40 (5.5): I ny reindrifsløvs § 59 er distriktsstyrene pålagt å utarbeide beitebruksregler som skal omfatte beiteområder og beitetider for den enkelte siida, basert på samiske tradisjoner og siidaenes etablerte rettigheter. Er dette en egnet måte å ordne beitebruk på, ja/nei.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	5	55,6	27	87,1	10	83,3	42	80,8±10
Nei	4	44,4	4	12,9	2	16,7	10	19,2±10
Totalt antall	9		31		12		52	

Et betydelig flertall (80,8 %) mener at reglene i reindrifsløvs § 59 hvor distriktene er pålagt å utarbeide beitebruksregler som skal omfatte beiteområder og beitetider for den enkelte siida, basert på samiske tradisjoner og siidaenes etablerte rettigheter er en egnet måte å ordne beitebruk på, se tabell 40, og det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,1$).

Der reineiere ikke er enig i beitebruksregler fastsatt av distriktsstyret, mener 62,8 % at å bringe disse reglene inn for jordskifteretten, er en egnet måte å overprøve disse reglene på, se tabell 41. Det er ingen signifikant forskjell mellom områdene ($p=0,28$).

Tabell 41 (5.5): Reineiere som ikke er enig i beitebruksregler fastsatt av distriktsstyret, kan bringe disse inn for jordskifteretten. Er dette en egnet måte å få overprøvd reglene på, ja/nei.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	% ¹	antall	% ¹	antall	% ¹	antall	%
Ja	4	57,1	22	71,0	6	46,2	32	62,8±12
Nei	3	42,9	9	20,0	7	53,8	19	37,2±12
Totalt antall	7		31		13		51	

Av de som har svart på spørsmålet er det 57,5 % som mener at det finnes tradisjonelle oppfatninger som er til hinder for bruksordning, registrering av reintall og rettighetsområder og fastsetting av grenser, mens 42,5 % mener det

ikke finnes slike tradisjonelle oppfatninger, se tabell 42. Det er ingen signifikante forskjeller mellom områdene ($p=0,42$).

Tabell 42 (5.6): Fordeling med hensyn til om man mener det finnes tradisjonelle oppfatninger som er til hinder for bruksordning, registrering av reintall og rettighetsområder og fastsetting av grenser.

Alternativ	Område						Totalt	
	Karasjok		Kautokeino		Sør-området			
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Ja	3	42,9	12	54,6	8	72,7	23	57,5±12
Nei	4	57,1	10	45,4	3	27,3	17	42,5±12
Totalt antall	7		22		11		40	

Hvis man skal forøke seg på noen systematisering av de som mener at tradisjonelle oppfatninger er til hinder for bruksordning m.m., peker tre respondenter på at reindrifstlovgivningen og begrepet fellesbeite har skapt problemer, tre peker på reindrifstforvaltningen og tre på offentlig reintelling, som enten skaper misunnelse, telling er tabu eller at som en respondent framholdt ”Det er ikke så vanlig at reindriftssamen (sápmelaš) alltid teller så nøyaktig.” En respondent uttrykker også at ”Der situasjonen er så uklar at det ikke går an å fastsette, der bør man heller ikke gjøre det”.

4 Oppsummering.

Hva undersøkelsen viser

Undersøkelsen viser at et meget stort flertall (95 %) av respondentene er av den oppfatning at en reindriftsfamilie, slekt eller en siida har en rett til å bruke et bestemt område framfor andre reindriftsutøvere, altså at det foreligger en bestemt, subjektiv beiterett for en bestemt gruppe mennesker knyttet til et bestemt areal. Uten å sammenholde dette med andre kilder, vil vi være forsiktige med å konkludere at dette er en sedvanerettsregel, men formodningene om at det er det, er store.

Blant disse mener 30,8 % at *retten til reinbeitearealene* innehas av den enkelte reindriftsutøver eller vedkommendes driftsenhet/siidaandel, 50,0 % at retten tilhører siidaen, 11,5 % at retten tilhører reinbeitedistriktet og 7,7 % at retten tilhører reindriftssamene som folkegruppe. Undersøkelsen viser imidlertid at innenfor en sikkerhet på 90 % er det *ikke* en signifikant høyere andel som mener at siidaen er rettsbæreren framfor den enkelte reindriftsutøver/siidaandel.¹⁶

Når det gjelder *reindriftsrettens karakter*, er et stort flertall (93,0 %) av respondentene av den oppfatning at retten til beiteland ikke er definert ut fra en fast andel. Reindriftsretten synes således å likne mer på en allmenningsartet rett enn en rett som kan sammenliknes med en andel i et jord- eller beitesameie.¹⁷ Mellom de som mener at kun rein og reinmerke er arvbar og at retten til beiteland følger med reinen, og de som mener at selve retten til reinbeiteland er arvbar, var det en forholdsvis jevn fordeling. Det første peker på at vi har å gjøre med en slags allmenningsrett, mens det andre peker mot en slags sameierettsoppfatning. Svarene fordeler seg imidlertid så likt at det ikke er grunnlag for å dra konklusjoner, samtidig som det også kan være vanskelig å vite hva respondentene legger i at rett til beitelandet er arvbar.

I spørsmålene om hva fastsetting av grenser mellom beiteland skal baseres på, er et stort flertall av den oppfatning at det må bygges på sedvane-messig ervervede rettigheter basert på lang tids bruk, hvor den som er først i tid,

¹⁶ Se for øvrig Ravna (2008:371–407) hvor rettsoppfatninger om hvem som er bærere av reindriftsretten drøftes i et bredere perspektiv.

¹⁷ Dette er nærmere drøftet i Ravna (2008:433).

har best rett. Når det gjelder spørsmålet om hvor lang tid som må legges til grunn før rettserverv kan finne sted, svarer 50,0 % av respondentene at det bør gå minst 20 år før man erverver rettighet, og hele 45,6 % at det bør gå minst 50 år. En respondent har endatil svart 200 år. Kun 4,5 % mener at man kan erverve rettigheter ved hevd etter mindre enn 20 år.

Når det gjelder grunnlaget for fastsetting av dyretall, er resultatene noe mer sprikende. Dette kan imidlertid forklares ut fra at ”historisk etablerte rettigheter” eller ”sedvanemessig bruk” ikke ble stilt opp som alternativer til de forskjellige beiteområdenes kapasitet o.l. I spørsmålet om regler for reduksjon av reintall, hvor respondentene er gitt et slikt alternativ, kommer det tydelig fram at sedvanemessig bruk tillegges stor vekt. Her får reduksjon ut fra etablert arealbruk i tvisteområdet, dvs. at den siida som kan dokumentere mest etablert bruk i området blir beskåret minst, størst oppslutning med 35,3 %. Alternativet med reduksjon ut fra historiske dyretall får oppslutning av 19,6 %, mens regelen som er nedfelt i reindrifftsloven § 60; forholdsmessig reduksjon ut dagens dyretall, kun får oppslutning hos 9,8 % av respondentene.

Undersøkelsen inneholdt også spørsmål som har betydning for rettsavklaring uten at de er av juridisk art. Et av disse er hvilke problemer som kan oppstå der rein og sau beiter på samme område. Her er det kun 9,3 % av respondentene som mener at sau forårsaker beitemangel, mens det er 62,8 % som mener at sau forårsaker uro og forstyrrelser. Én uttaler at rein og sau kan beite side om side uten problemer og at dette er ”menneskeskapte problemer”. Forholdsvis få har svart på dette spørsmålet, noe som både kan indikere at dette ikke blir betraktet som noe stort problem blant reineiere, eller at dette er vanskelig å svare på.

På spørsmål om en uavhengig instans som kan løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk etter krav fra en eller flere reindrifftsutøvere, vil være nødvendig innen reindrifften, svarte hele 81,6 % av respondentene (49) bekreftende.¹⁸ En respondent har til og med anmerket at dette er det ”største behov som finnes”. På spørsmålet om en domstol av typen ”jordskifterett med kompetanse i reindrifftsspørsmål” vil være egnet til løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk innen reindrifften, svarte et nesten like stort flertall, 79,6 % av respondentene (54), bekreftende. Dette skulle indikere at det foreligger et behov

¹⁸ Dette er nærmere drøftet i Ravna (2008: 433).

for en uavhengig domstolsinstans som kan løse konflikter innad i næringen, og som kan bidra til å utføre beitebruksordninger.¹⁹

I undersøkelsen ble det også reist spørsmål om de faglige forutsetninger domstolen og dommeren må ha for at domstolen skal ha legitimitet og troverdighet blant reindriftsutøvere. På spørsmålet om dommeren må beherske samisk språk, svarte 63,6 % av respondentene et ubetinget ja. I Karasjok svarte samtlige 8 respondenter ja, i Kautokeino 67,7 %, og i Sør-området 30,8 %. Sett i forhold til språksituasjonen i Finnmark holdt opp mot Sør-området, er ikke dette overraskende. At det er så vidt stor forskjell mellom Karasjok og Kautokeino, kan derimot ikke lett forklares.

Størst tilslutning fikk imidlertid de tre spørsmålene om ”domstolen må ha meddommere som er reindriftsutøvere eller som har reindriftskunnskap”, ”dommer må ha kunnskap om reindrift og kunne vurdere beitekvalitet” og ”dommer må ha kunnskap om det samiske samfunn, tradisjoner og rettsoppfatninger”. Om lag 75 % eller flere stilte opp dette som et ubetinget vilkår.

Dette viser at reindriftsutøvere betrakter kunnskap om reindrift, samisk samfunnsliv, tradisjoner og rettskultur som svært viktig hos de som skal avklare rettsforhold og ordne beitebruk innen den samiske reindriften.

¹⁹ Dette er drøftet i Ravna (2011:29-33)

5 Čoahkkáigeassu.

Maid guorahallan čájeha

Guorahallan čájeha ahte hui stuora eanetlohku (95%) vástideddjiin oaivvildit ahte muhtin boazosámebearrašis, sogas dahje siiddas lea riekti atnit muhtin dihto guovllu, ovdal eará boazosápmelaččaid, nappo ahte lea sierra, subjektiivva guođohanriekti mii gullá muhtin vissis olmmošjovkui mii lea čadnon muhtin vissis guvlui. Daningo eat buohtastahte dán eará gálduiguin, de leat várrogasat árvalit ahte dat lea vieruiduvvon vuoigatvuoda njuolggadus. Doaivva ahte nu lea, lea anjke nanus.

Daid gaskkas oaivvilledje 30,8% ahte *riekti guohtuneatnamiidda* gullá ovttaskas boazodoallái dahje su doalloovttadahkii/siidoassái, 50% ahte riekti gullá siidii, 11,5% ahte riekti gullá orohakkii ja 7,7% ahte riekti gullá boazosápmelaččaide álbmogin. Guorahallan čájeha anjke ahte 90% dárkilvuoda siskkobealde ii leat signifikánta stuorát oassi geat oaivvildit ahte siida lea riekteguoddi baicca go ovttaskas boazoeaiggát/siidoassai.²⁰

Go lea sáhka *boazodoalorievtti iešvuodas*, de stuora eanetlohku (93%) vástideddjiin oaivvildit ahte riekti guohtuneatnamiidda ii definerejuvvo muhtin bissovaš oassemearis. Boazodoaloriekti orru dasto sulastahttime eanet oktasašvuoigatvuodariektehámi, go rievtti maid sáhtta buohtastahttit oassemeriin eanan- dahje guođohansearveopmodagain.²¹

Sii, guđet oaivvildit ahte duššo bohcco ja bealljemearkka sáhtta árbet ja ahte riekti guohtuneatnamiidda čuovvu bohcco, ja sii, guđet oaivvilledje ahte iežas dan rievtti guohtuneatnamiidda sáhtta árbet, ledje oalle ovtadássásaččat juohkásan. Duot vuosttaš sáhtta čujuhit dasa ahte das lea sáhka muhtin lágan oktasašvuoigatvuodarievttis, dan bottu go dat nubbi čujuha ges muhtin lágan searveopmodatriekteipmárdussii. Vástádušat leat goitge nu jámma ahte ii leat vuoddu konklusuvvna gávdnat, seammás go maiddái sáhtta leat váttis diehtit maid das oaivvildit ahte rievtti guohtuneatnamiidda sáhtta árbet.

Jearaldagain das mii galgá leat vuodđun go mearridit bistevaš rájiid guohtuneatnamiid gaskii, oaivvilda stuora eanetlohku ahte dan ferte hukset vuoigatvuodaid vuodul mat leat vieruiduvvama bokte šaddan guhkit áiggi geavaheamis, ja ahte dat gii lea ovddemusas áiggi dáfus, sus lea buoremus riekti. Go lea sáhka jearaldagain man guhkes áigi galgá vuodđun

²⁰ Geahča maiddái Ravna (2008: 371–407) gos vudoleappot digaštalle riekteipmárdusaid das geat boazodoalorievtti guoddit leat.

²¹ Dán leat lagabui ságaškuššan Ravna (2008: 433).

riekteháhkamii, vástidedje 50,0% vástideddjiin ahte galgá gollat unnimusat 20 jagi ovdalgo lea háhkan vuoigatvuodaid, ja olles 45,6% ahte ferte gollat unnimusat 50 jagi. Muhtin vástidii vel 200 jagi nai. Duššo 4,5% oaivvilledje ahte sáhtá háhkat vuoigatvuodaid vuollel 20 jagis.

Go lea jearaldat elliidlogu mearrideami vuodus, de spiehkkašaddet bohtosat eanet. Dan sáhtá ankke čilget dainna go “historjjálaš ásaiduvvon vuoigatvuodát” dahje “vieruiduvvon geavaheapmi” eai lean biddjon molssaeaktun daid iešguđetlágán orohagaid kapasitehtaide jna. Jearaldagas njuolggadusaid birra mat leat čadnon boazologu unnideapmái, gos gal lea dakkár molssaeaktu, vuhtto čielgasit ahte vieruiduvvon geavaheami sakka deattuhit. Dás doarju eanetlohku, 35,3%, unnideami man duohken lea ásaiduvvon eanangeavaheapmi nággoguovlluin, nappo ahte dat siida mii nagoda duodaštit eanemus ásaiduvvon eanangeavaheami guovllus unniduvvo unnimusat. Molssaeaktu, mas lea unnideapmi historjjálaš boazologu vuodul, oažžu 19,6%, dan bottu go njuolggadus mii čuožžu boazodoalolágas (§ 60); dálá boazologu dilálašvuoda vuodul unnideapmi, oažžu duššo 9,8% vástádusain.

Guorahallamis ledje maiddái jearaldagat main lea mearkkašupmi riektečielggadeapmái vaikko dain ii leat juridihkalaš hápmi. Okta dain lea makkár váttisvuodát sáhttet bohciidit doppe gos bohccot ja sávzzat guhtot seamma guovllus. Das leat duššo 9,3% vástideddjiin geat oaivvildit ahte sávzzat gáržžidit guohtuneatnamiid. 62,8% ges oaivvildit ahte sávzzat muosehuhttet ja vurjet. Muhtin dadjá ahte boazu ja sávza sáhttiba guohtut bálddalaga váttisvuodaid haga, ja ahte dát leat “váltisvuodát maid olbmot ráhkadit”. Oalle unnán olbmot vástidedje dán jearaldahkii, juoga mii sáhtá čujuhit dasa ahte boazoeaiggádat eai ane dán stuora váttisvuohtan, dahje ahte lea váttis vástidit dása.

Jearaldagas das lea go boazodoalus dárbu sorjjasmeahttumis instánsii, mii sáhtá čoavdit riidduid ja veahkkin čorget guohtuneatnamiidgeavaheami jus muhtin boazoeaiggát dahje eanet boazoeaiggádat gáibidit, dadje olles 81,6% vástideddjiin (49) ahte dasa lea dárbu.²² Muhtin vástideaddji lea maiddái merken ahte dása lea “stuorámus dárbu mii gávdno.” Jearaldahkii heivego duopmostuollu, mii sulastahtá “eanajuohkinrievtti, mas lea máhttu boazodoalojearaldagain”, čoavdit riidduid ja veahkehit čorget eanangeavaheami boazodoalus, vástidii goasii seamma stuora eanetlohku, 79,6% vástideddjiin (54) ahte das livččii ávki. Dát orru čujuheame dasa ahte lea dárbu sihke sorjjasmeahttumis duopmostuolloinstánsii mii sáhtá čoavdit riidduid ealáhusa

²² Dán lagabui ságaškuššet Ravna (2008: 433).

siskkobealde, ja mii maiddái sáhtta ávkin čadahit guohtuneanangeavahan-ortnegiid.²³

Guorahallamis ledje maiddái jearaldagat dain fágalaš ovdehusain mat duopmostuolus ja duopmáris fertejit leat jus galget leat lobálaččat ja luohtehahttit boazoeaiggádiid mielas. Jearaldagas, fertego duopmár máhttit sámegiela, dadje 63,6% vástideddjiin eavttuheamet juo. Kárášjogas vástidedje buot 8 vástideaddji juo, Guovdageainnus 67,7%, ja lulli-guovlluin 30,8%. Go buohtastahtta Finnmárkku gielladili lulli-guovllu diliin, de dat ii hirpmahuhte. Ahte lea nu stuora erohus Kárášjoga ja Guovdageainnu gaskkas, lea goitge váttis čilget.

Eanemus vástádusaid ožžo aŋkke dat golbma jearaldaga, das galgetgo “duopmostuoluin leat mielluopmárat geat leat boazoeaiggádat dahje geain lea boazodoalomáhttu”, galgágo “duopmáris leat máhttu boazodoalus ja galgágo máhttit árvoštallat guohtuneatnamiid kvalitehta” ja “duopmáris leat máhttu sámi servodagas, árbevieruin ja riekteipmárdusain”. Birrasiid 75% dahje eanet välljejedje dán eavttuheames eaktun.

Dat čájeha ahte boazoeaiggádiid mielas lea hui dehálaš ahte sis, geat galget čielggadit riektedilálašvuodaid ja lágidit eanageavaheami sámi boazodoalus, lea máhttu boazodoalus, sámi servodateallimis, árbevieruin ja riektekultuvrras.

²³ Dán ságaškušset (2011:29-33)

6 Summary

What the survey shows

The survey shows that a very large majority (95%) of the respondents have an opinion that a reindeer herding family, relatives or “siida” have the right to use a specific area prior to other reindeer herding families, i.e. a certain group of people have a distinct, subjective right to pasture in a particular area. Without comparing this with other sources, we are careful to conclude that this is customary law. The expectation that this is the case is however high.

Among these 30,8% were in the opinion that the right to reindeer grazing areas belongs to an individual herder or to his holding/”siida” share, 50,0% that the right belongs to the “siida”, 11,5% that the right belongs to the reindeer grazing district and 7,7% that the right belongs to Sámi reindeer herding community as a whole. The survey shows that in an accuracy of 90% there is not a significantly higher percentage who think that the siida is entitled to be the petitioner rather than the individual reindeer herder/”siida” share.²⁴

When it comes to the characteristic of the reindeer herding rights, a large majority (93%) of respondents have an opinion that the right to the grazing areas is not defined by a fixed ratio. Reindeer herding right thus appears to resemble more of a commonage rather than a right which can be compared with a share in a joint property or a joint pasture right.²⁵

Among those who think that only the reindeer and the ear mark can be inherited and that the right to grazing areas follows with the reindeer and those who were in the opinion of that the right for the grazing areas can be inherited, were quite evenly divided. The first could indicate some kind of commonage while the other points out towards a joint ownership view. The opinions are divided, however, so evenly that it is difficult to make conclusions, as well as it is difficult to know the respondents' interpretation of that the grazing land may be inherited.

Question of what should be the base of defining permanent borders between the grazing lands; the large majority is of an opinion that it should be based on the customary rights based on long term use, where the prior is entitled to those who were there first at the area.

²⁴ See also Ravna (2008: 371–407) for further discussion about the petitioners concerning reindeer husbandry rights

²⁵ Discussed further in Ravna (2008: 433).

When it comes to the questions about how much time there should be before the customary acquisition can take place, 50,0% of the respondents answered that there should be at least 20 years of use, and 45,6% answered the is should be at least 50 years. One respondent answered 200 years and only 4,5% answered that the rights may be acquired in less than 20 years.

Regarding the basis for determination of the number of animals, the results are more diverse. This may be explained by that "historically established rights" or "customary use" was not set up as alternatives to the different grazing areas' capacity. For the question on rules for the reduction of number of animals caused in overgrazing, where respondents were given this option, it clearly shows that the customary use of land is given a considerable significance. Reduction according to established use of land in the disputed area, i.e. the siida which can document most established land use in the area will have the least reduction in number of animals, gets most support with 35,5%. The alternative with the reduction from historical numbers of animals gets 19,6% support, while the rule enshrined in the current Reindeer Husbandry Act (section 60); reduction from the current number of animals is supported by 9,8% of the respondents only.

The survey also included questions that are important to legal clarification although not being of a legal nature. One of these is about the problems that occur when the reindeer and sheep graze in the same area. Only 9,3% of the respondents believe that sheep grazing in the same area cause a shortage on pasture for the reindeer, while 62,8% respond that the sheep cause disturbance. One of the respondents says the reindeer and the sheep can graze side by side without any problems and these are "problems made up by the humans". Relatively few have responded, something which may indicate that this is not considered to be a major problem among reindeer herders, or that it is difficult to give an answer to the question.

When it was asked whether an independent body, that can solve conflicts and contribute to organize grazing regulation on the request of one or more reindeer herders, would be necessary within reindeer husbandry, 81,6% of the respondents (49) answered yes. One respondent noted that this is "the biggest need there is".²⁶ On the question whether a court or a tribunal like the land consolidation court, with competence within reindeer husbandry, would be suitable for resolving conflicts and contributing to organize grazing regulation within reindeer husbandry, an almost equally large majority, 79,6% of respondents (54) answered affirmative. This suggest that there is a need for an independent judiciary body that can resolve legal conflicts within the reindeer

²⁶ Discussed further in Ravna (2008: 433).

husbandry, and that can contribute to suitable arrangements how to prescribe rules for use of the pastures.²⁷

The survey also raised questions regarding the professional qualifications the court and the judge should be in possession of in order to have legitimacy and credibility among reindeer herders. On the question if the judge should know the Sámi language, 63,6% of the respondents answered unequivocally yes. In Karasjok all the 8 respondents answered yes, in Kautokeino 67,7%, and in the Southern areas 30,8%. Considering the language situation in Finnmark held up against the Southern areas, this is not surprising. That there is such difference between Karasjok and Kautokeino however cannot be easily explained.

The largest support was given the three statements that “the court must have lay judges who are reindeer herders or have the competence within reindeer husbandry”, “the judge must have knowledge about reindeer husbandry and to be able to assess pasture quality” and “the judge must have knowledge on the Sámi community, traditions and customary law”. Approximately 75% or more said that these were absolute conditions.

The survey shows that the reindeer herders consider the knowledge regarding reindeer husbandry, Sámi community, traditions and legal culture to be very important among those who are to clarify legal relationships and organize grazing within the Sámi reindeer husbandry.

²⁷ Discussed in Ravna (2011:29-33)

Kilder

- Arnesen, Arne G., *Reindriftsrett*, upublisert lærehefte, Oslo/Guovdageaidnu 1988.
- Eckhoff, Torstein og Jan E. Helgesen, *Rettskildelære*, 5. utg., Universitetsforlaget, Oslo 2001.
- Helander, Elina, "Samiska rättsuppfattningar i Tana og Rätt i Deanodat" i *NOU 2001: 34*, s. 423–496 (også publisert i *Samiska rättsuppfattningar*, The Northern Institute for Environmental and Minority Law, *Juridica lapponica* 30, Rovaniemi 2004).
- Hellevik, Ottar, *Sosiologisk metode*. Universitetsforlaget, Oslo, 1995.
- Innst. O. nr. 80 (2004–2005) *Innstilling fra justiskomiteen om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarsloven)*.
- Lasko, Lars-Nila, *Samiskt rättsmedvetande. Undersökning av den renskötande samebefolkningens rättsuppfattning i västa Finnmark*, Sámi instituhtta, Dieđut 5/1994, Guovdageaidnu 1994.
- NOU 1993:34 *Rett til og forvaltning av land og vann i Finnmark. Bakgrunnsmateriell for Samerettsutvalget*
- NOU 2001:34 *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget*.
- NOU 2007:13 *Den nye sameretten*.
- Oskal, Nils og Mikkel Nils Sara; *Reindriftssamiske sedvaner og rettsoppfatninger om land* i *NOU 2001: 34*, s. 249–288.
- Ot.prp. nr. 25 (2006–2007) *Om lov om reindrift (reindriftsloven)*.
- Ravna, Øyvind, "Elina Helander: 'Samiska rättsuppfattningar'. *Juridica Lapponica* 30 ... 2004. 125 s." *Tidsskrift for rettsvitenskap* 119, 2006 s. 443–453.
- Ravna, Øyvind, *Rettsutgreiing og bruksordning i reindriftsområder. En undersøkelse med henblikk på bruk av jordskiftelovenes virkemidler*, Gyldendal akademisk, Oslo 2008.
- Ravna, Øyvind, "Sámi legal culture – and its place in Norwegian law" i Jørn Øyrehagen Sunde og Knut Einar Skodvin (red.), *Rendezvous of European Legal Cultures*, Fagbokforlaget Bergen 2010.

Ravna, Øyvind, “Bruksordning av reindrifftsrettigheter i utkast til ny jordskiftelov” i *kart og plan*, (71) 2011 s. 22-34.

Reindrifftsforvaltningen, *Ressursregnskap 2005/2006*, Alta 2007.

Skogvang, Susann Funderud, *Samerett*, Universitetsforlaget, 2. utg. Oslo 2009.

Vorren, Ørnulf, *Finnmarksamenes nomadisme*, bind 1 og 2, Universitetsforlaget Oslo 1962.

Rådatafiler og besvarte skjema er oppbevart i privatarkivet til Øyvind Ravna.

Vedlegg

Vedlegg 1: Følgerev (norsk)

Vedlegg 2: Følgerev (samisk)

Vedlegg 3: Spørreskjema (norsk)

Vedlegg 4: Spørreskjema (samisk)

Vedlegg 1: Følgebrev (norsk)



Til deltagere i intervjuundersøkelse

Deres ref.:

Dato.:

Vår ref.:

Undersøkelse om sedvanerettslige oppfatninger om beitebruk blant reindriftsutøvere

De inviteres med dette til å delta i en undersøkelse om sedvaner og sedvanerett når det gjelder beiterettsforhold hos samiske reindriftsutøvere. Formålet med undersøkelsen er å framskaffe kunnskap om hvordan beitebruk tradisjonelt har vært ordnet innad blant reindriftsutøvere. Behovet for å framskaffe slik kunnskap er aktualisert gjennom ratifiseringen av ILO konvensjon nr. 169 art. 8 som i 2005 ble inkorporert i norsk rett gjennom finnmarksloven.

Undersøkelsen har også som formål å framskaffe kunnskap om beitebruksordning etter prinsipper nyttet i jordskifteretten kan være egnede virkemidler for å ordne beitebruk innen reindriften. Det innsamlede materialet vil bli nyttet til støtte for doktorgradsavhandling *Rettsutgreiing og bruksordning i reindriftsområder etter vilkår for jordskifte* som undertegnede arbeider med ved Universitetet i Tromsø. Resultatene av undersøkelsene kan også bli publisert som egne forskningsartikler.

Vi håper at du har anledning å delta i undersøkelsen. Om du ønsker det, kan du unnlate å svare på enkelte spørsmål. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt. Det vil ikke bli publisert navn eller karakteristikker som kan gjøre at personene som har deltatt i undersøkelsen, kan gjenkjennes. Spørsmålene bes besvart ut fra hva *du* oppfatter som *gjeldende rett* og tradisjon omkring de spørsmål som blir reist.

Undersøkelsen bes besvart på vedlagte skjema og returnert i vedlagte frankerte sarkonvolutt innen onsdag 28. juni 2007. Det er valgfritt om du vil benytte norsk eller samisk skjema.

Undersøkelsen vil bli fulgt opp pr. telefon. Hvis det er spørsmål som er vanskelig å besvare kan du velge og vente til du blir oppringt. Du kan også selv ta kontakt pr. telefon hvis du har spørsmål til utfyllinga av skjema o.l. Bruk da tlf. 97 18 67 06, tlf. 95 82 02 86 eller tlf. 41 08 55 71. Ønsker du å tale samisk, brukes de to siste numrene.

Undersøkelsen utføres av Øyvind Ravna som er stipendiat ved Det juridiske fakultet ved, Universitet i Tromsø, i samarbeid med Jan Olli, Asplan Viak. Undersøkelsen er finansiert av Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø og Reindriftsadministrasjonen i Alta.

Med vennlig hilsen

Øyvind Ravna
Stipendiat
Det juridiske fakultet
Universitetet i Tromsø

Vedlegg 2: Følgebrev (samisk)



Jearahallama oasseváldiide

Deres ref.:

Dato.:

Vár ref.:

Jearahallan movt boazodoallit boares vieru mielde dulkojit guodoheame

Dákko bokte bovdet Du oassálastit jearahallamis mii guoská virolašvuhtii ja virolašvuodariektái sámi boazodoalu oktavuodas. Ulbmil jearahallamiin lea čohkket dieđuid movt boazosápmelaččat árbevirolaččat leat lágidan boazodoalu. Maŋŋel go Norga dohkkehii ILO-konvenšuvnna nr.169 art.8, mii šattai oassin Norgga rievttis Finnmárkkulága bokte, čuožžilii stuora dárbu dákkár dutkamii.

Jearahallamis lea maid ulbmil dutkat movt eanajuohkinrievtti vuodđojurdagat eanajuohkima oktavuodas, sohpet boazosápmelaččaid guodohemiide. Sisa-čohkkejuvvon dieđut galget leat vuodđun doavttergráda bargui: *riektečielgga-deapme ja guodoheamet boazodoalloguovlluin eanajuohkinmálla vuodul*, mainna vuolláičálli bargá Romssa Universitehtas. Boađus dán jearahallamis sáhtta maid almmuhuvvot sierra dutkanartihkalin.

Mii sávvat ahte Dus lea vejolašvuhta searvat jearahallamii. Jus it hálit vástidit buot gažaldagaid de sáhtát daid guoddit vástitkeahtta. Buot dieđut meannuduvvojit čiegusin. Namat ja eará dieđut maid vuodul oasseváldit sáhttet identifiserejuvvo eai almmuhuvvo. Don vástidat gažaldagaid iežat riekte- ja árbevirolaš ipmárdusa mielde

Dán reivve mielde čuovvu jearahallanskovvi sihke sámegillii ja dárogillii, ja lea maid gárvvés fránkerejun konfoluhtta mielde. Mii bivdit Du deavdit skovi ja sáddestit dan ruovttoluotta midjiide ovdal geassemánu 28.b. 2007. Oaččot ieš válljet goappá gillii don háliidat vástidit.

Jearahallan čuovvoluvvo telefuvna bokte. Jus leat eahpesihkkar muhtin gažaldagaide de sáhtát diktit vástitkeahtá dassázii go mii riŋget Dutnje. Jus leat jearaldagat movt deavdit skovi jna. de sáhtát riŋgestit dáidda tlf. nr.: 97 18 67 06, tlf. 95 82 02 86, dahje tlf. 41 08 55 71. Jus háliidat sámeielat veahki de sáhtát riŋget guovtti manemus nummáarii.

Jearahallama ovddasvástideaddji lea Øyvind Ravna, gii lea stipendiáhtta Juridihkalaš fakultehtas, Romssa Universitehtas. Son ovttasbargá maid Jan Olliin, Asplan Viak:as. Jearahallama leat ruhtadan: Romssa universitehta dutkamiid guovddáš ja Boazodoallohálldahus Álaheajus.

Dearvvuođat

Øyvind Ravna
Stipendiáhtta
Juridihkalaš fakultehta
Romssa Universitehta

Vedlegg 3: Spørreskjema (norsk)

Spørreundersøkelse om sedvanerettslige oppfatninger om beitebruk blant reindriftsutøvere

Spørsmålene bes besvart og returnert i vedlagte frankerte svarkonvolutt. Undersøkelsen vil bli fulgt opp pr. telefon. Hvis det er spørsmål som er vanskelig å besvare kan du velge og vente til du blir oppringt. Du kan også selv ta kontakt pr. telefon hvis du har spørsmål til undersøkelsen på tlf. 971 86706, tlf. 958 20286 eller tlf. 410 85571. Ønsker du å tale samisk, brukes de to siste numrene.

0 Personlige opplysninger

De personlige opplysningen vil kun bli brukt for statistisk behandling, og vil bli behandlet konfidensielt.

Kjønn: _____ Alder: _____

Består ditt distrikt av flere siidaer: Ja Nei

Reinbeitedistrikt: _____

Bostedskommune: _____

Husholdets inntekt fra reindrift

mindre enn 20 %, 20-50 %, 50-80 %, mer enn 80 %

Antall rein: mindre enn 200, 200-400, mer enn 400

Utdanning:

grunnskole, videregående skole, mer enn to år utover videregående skole

1 Hvem som er rettshaver til reinbeitearealene etter tradisjonell oppfatning

1.1 Kan en reindriftsfamilie, en slekt eller en siida ha en rett til å bruke bestemt område framfor andre reindriftsutøvere?

- Ja Nei

1.2 Hvis ja på 1.1; Hvem er rettsbærer/rettshaver til disse reinbeitearealene? [Sett ett kryss]

- Den enkelte reindriftsutøver
- Driftsenhet/Siida andel
- Siida
- Reinbeitedistriktet
- Reindriftssamene i fellesskap som etnisk gruppe

1.3 Hvilke forutsetninger skal være til stede for at rettsbærer/rettshaver skal ha denne retten

[Sett ett kryss]

- Ingen
- Må ha eget reinmerke
- Må ha eget reinmerke og ha rein i det aktuelle området
- Må ha eget reinmerke og ha rein i det aktuelle området og være medlem av familie som deltar aktivt i næringen
- Annet, forklar: _____

1.4 Finnes det tradisjonelle samiske regler for hvor mange dyr hvert medlem eller hver familie (driftsenhet) har rett til å føre på en siidas beiteområde?

- Ja Nei

1.5 Hvis to eller flere siida'er har en felles rett til å bruke et bestemt beiteområde, finnes det da tradisjonelle regler for

(1) Hvor mange dyr hver siida har rett til å føre på gruppas beiteområde?

- Ja Nei

(2) Hvilke tidsrom de forskjellige siidaer har rett til å nytte beiteområdet?

- Ja Nei

(3) Hvilket geografisk område (del av beiteområdet) de forskjellige siidaer har rett til å nytte.

- Ja Nei

(4) For spørsmål du svarer ja på; følger du deg forpliktet til å følge reglene?

- Ja Nei

(5) Finnes det reaksjoner (staff e.l.) mot de som ikke følger reglene.

- Ja Nei Hvis ja, hvilke:

2 Om reindriftsrettens karakter

2.1 Er retten til beiteland for en reineier ut fra tradisjonell oppfatning størrelsesfastsatt?

- Ja, f.eks. ut fra fast andel/forholdstall i siida eller reinbeitedistrikt (f.eks. 200 av 1000 rein).
- Nei, rett til beiteland defineres ikke ut fra fast andel.

2.2 Hvis ja i 2.1, hvordan kan dette forholdstall endres?

[Sett ett kryss]

- Gjennom overføring (f.eks. avtale) av rein (salg, arv o.l.) fra en reineier til en annen.
- Gjennom overføring (f.eks. avtale) av rett til beiteland fra en rettshaver til en annen.
- Gjennom økning av reintall hvis det er plass/beitekapasitet.
- Annet. Forklar _____

2.3 Hvordan skjer overføring av beiteland/beiterett fra en reineier til en annen ved generasjonsskifte?

[Sett ett kryss]

- Rett til reinbeiteland er arvbar.
- Kun rein og reinmerke er arvbar. Retten til beiteland følger med reinen.

2.4 Innebærer retten til reinbeitene at man i vanskelige situasjoner kan gå inn på andres beiteland?

- Ja Nei

Hvis ja, omfatter dette [Sett inntil fire kryss. Ranger disse med nummer]

- Nabosiidas randområde etter avtale med nabo.
- Nabosiidas randområde (uten avtale).
- Alt av nabosiidas område etter avtale hvis situasjonen tilsier det.
- Alt av nabosiidas område hvis situasjonen tilsier det.

2.5 Hvis ja på 2.4; hvilke situasjoner kan innebære at grensekryssing er akseptabel?

[Sett ett kryss]

- Man mangler beite som følge av en ekstrem vær-situasjon man ikke selv har kontroll med.
- Man mangler beite av andre grunner.

3 Om sedvanemessig fastsetting grenser for vinterbeiteland

3.1 Følgende prinsipplagges vanligvis til grunn for adgangen til vinterbeiteområder:

[Sett 1 kryss]

- Vinterbeiteland fastsettes ut fra kapasitet på siidaens sommerbeiteland.
- Vinterbeiteland fastsettes ut fra tradisjonell beitebruk som ikke behøver å ha sammenheng med sommerbeitekapasitet eller annet behov for beite.
- Annet, forklar: _____

3.2 Nærmere om hva fastsetting av grenser for vinterbeiteland skal baseres på:

[Sett inntil 4 kryss. Ranger disse med nummer]

- (1) Sedvanemessige ervervede rettigheter basert på lang tids bruk (først i tid, best i rett).

(2) Hevd¹.

Hvor lang tid tar det i så fall å erverv rettigheter ved hevd?

Mindre enn 20 år. Mer enn 20 år. Mer enn 50 år.

(3) Driftsmessige og naturgitte forhold, dvs. naturlige grenser (oazit).

(4) Hensiktsmessighet ut fra en samlet rasjonell beitebruk for de siidaer/sommerbeitedistrikter som har beiterett i vinterbeiteområdet.

(5) Annet Forklar: _____

3.3 Hvis du har krysset av over i 3.2 for (1) sedvanemessige forhold eller (2) hevd, hvilke faktorer skal legges til grunn for å dokumentere denne retten?

[Sett inntil 6 kryss. Ranger disse med nummer]

(1) Skriftlige kilder (eks. Nissen, Vorren, Reindriftsforvaltningens nedtegnelser etc.).

(2) Beitebruk som er dokumenterbar på annen måte.

(3) Muntlige overleveringer (eks. fortellinger fra eldre, troverdige personer).

(4) Tegn i terrenget (eks. gammer, hyttetomter, gjerder etc.).

(5) Driftsmessige og naturgitte forhold/naturlige grenser.

(6) Tradisjonell flokkstørrelse (historiske tall for flokk).

(7) At man har hindret andre i å bruke et område og de har respektert dette.

(8) Annet. Forklar: _____

4 Om sedvanemessig fastsetting av dyretall

4.1 Prinsipper for fastsetting av dyretall for reineiere

Finnes det etablerte oppfatninger eller regler blant reineiere om fastsetting av dyretall?

Ja

Nei

¹ Begrepene hevd og sedvane brukes om hverandre. Hevd (etter hevdsloven av 1966) har den betydning at hevderen B gjennom bruk han ikke har adgang til, over tid etablere en rett på bekostning av den rette rettshaver A. Bruken til B må skje i aktsom god tro og være av en slik karakter at det gir A adgang til å reagere.

4.2 Hvis ja, hva er grunnlaget for fastsetting av dyretall?

[Sett inntil 2 kryss. Ranger disse med nummer]

- Siidaens sommerbeitekapasitet.
- Siidaens vinterbeitekapasitet.
- Siidaens tilgjengelige arbeidskraft, antall personer tilknyttet siidaen.
- Annet, forklar: _____

4.3 Hvordan kan reduksjon av reintall i et vinterbeiteområde brukt av flere siidaer skje?

(Forutsetning: For høyt beitepress, samtidig som alle her rett til å beite i området)

[Sett ett kryss]

- (1) Forholdsmessig reduksjon med basis i siidaens sommerbeitekapasitet.²
- (2) Forholdsmessig reduksjon av dyretall ut fra siidaens historiske reintall (f.eks. gjennomsnittlig dyretall de siste 20 år).³
- (3) Forholdsmessig reduksjon av dyretall ut fra siste års dyretall.
- (4) Ut fra etablert arealbruk i tvisteområdet (den siida som kan dokumentere mest etablert bruk i område har prioritet framfor andre, uavhengig av andre forhold).

Andre prinsipper for reduksjon?

- Ja Nei Hvis ja, forklar

4.4 Sanksjoner og forpliktelser.

(1) Hvis du har svar ja på spørsmål 4.1; følger du deg forpliktet til å følge reglene?

- Ja Nei

² Hvis sommerbeitekapasiteten er 1000 rein for siida a og 1500 for siida b og samlet beitekapasitet i vinterområdet er 2000 rein må siida a redusere med 200 og b med 300.

³ Historisk reintall for siida kan framkomme som summen av reintall for driftsenhetene i siidaen. Hvis siida a i gjennomsnitt de siste 10 år har hatt 1000 rein og b 1500 rein får vi samme reduksjon som i note 2.

(5) Finnes det reaksjoner (straff e.l.) som kan nyttes mot de som ikke følger disse reglene?

Ja Nei Hvis ja, hvilke:

4.5 Reduksjon av dyretall mellom reindriftsutøvere og bufeholdere i et område hvor det foregår fellesbeite mellom rein og sau.

(1) Der reindriften har tradisjonell langvarig beiterett kan ikke reinbeiteretten avkortes for jordbrukers senere etablerte rett.

Ja Nei

(2) Der bufeholder er grunneier har han/hun prioritet framfor reineier uavhengig av reindriften alder.

Ja Nei

(3) Både bufeholders og reineiers historiske rettigheter må fastsettes, og reduksjon må deretter skje forholdsmessig/prosentvis ut fra rettsomfang.

Ja Nei

(4) Andre prinsipper for reduksjon mellom reineiere og bufeholdere?

Forklar _____

(5) Konkurrerer rein og sau om beite slik at det kan føre til beitemangel?

Ja Nei

4.6 Hvilke problemer oppstår ofte der rein og sau beiter på samme område?

Beitemangel.

Uro og forstyrrelser som skremmer rein unna beite.

Annet, forklar: _____

5 Om bruksordning etter prinsipper for jordskifte er egnet for å ordne reindriftssamers beitebruk.

5.1 Vil en uavhengig instans som kan løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk etter krav fra en eller flere reindriftsutøvere være nødvendig i reindriften?

- Ja Nei, reindriftssamer kan løse slike problemer og ordne beitebruk selv.

5.2 Kan en domstol av typen "jordskifterett med kompetanse i reindrifts-spørsmål" være et egnet til løse konflikter og bidra til å ordne beitebruk innen reindriften?

- Ja Nei

5.3 Hvilke krav må stilles til en slik særdomstol som skal behandle reindrifts-spørsmål for at den skal ha legitimitet og troverdighet blant reindriftsutøvere?

(1) Dommer må beherske samisk språk.

- Ja
 Sterkt å ønske, men ikke absolutt krav.
 Ikke nødvendig.

(2) Domstolen må meddommere som er reindriftsutøvere eller som har reindriftskunnskap.

- Ja
 Sterkt å ønske, men ikke absolutt krav.
 Ikke nødvendig.

(3) Dommer må ha kunnskap om reindrift og kunne vurdere beitekvalitet.

- Ja
 Sterkt å ønske, men ikke absolutt krav.
 Ikke nødvendig.

(4) Dommer må ha kunnskap om det samiske samfunn, tradisjoner og rettsoppfatninger.

- Ja
- Sterkt å ønske, men ikke absolutt krav.
- Ikke nødvendig.

(5) Dommer eller domstol må ha kunnskap i kartfag og om hvordan grenser o.l. kartfestes.

- Ja
- Sterkt å ønske, men ikke absolutt krav.
- Ikke nødvendig.

(6) Beiteordningene må skje under forutsetning om at det samlet oppnås mer tjenlige beiteforhold, samtidig som ingen enkeltpart blir påført tap.

- Ja
- Sterkt å ønske, men ikke absolutt krav.
- Ikke nødvendig.

5.4 Hvilke av disse jordskiftevirkemidlene kan være egnet for bruk intern i reindriften (etter krav fra reindriftsutøvere)?

[sett 0 til 6 kryss]

- (1) Grensegang for å fastsette beiterettsgrenser mellom siidaer, beitesoner og distrikter basert på etablert bruk.
- (2) Rettsutgreiing for å fastslå hvem som har bestemte rettigheter innen et gitt område inkl. omfanget av disse rettighetene.
- (3) Bruksordning for områder hvor flere har beiterett for å gi regler om reintall som kan føre på beite ut fra historisk bruk. Eventuell reduksjon av reintall må skje etter forholdstall uten at rettsforholdet mellom partene endres.
- (4) Bruksordning for områder hvor flere siidaer har beiterett for å gi regler om forskjellige tidsperioder de forskjellige siidaene kan nytte området.

- (5) Bruksordning hvor den enkelte siidas beiteområde blir lagt ut som en avgrenset enhet der det tidligere har vært fellesområder.
- (6) Makeskifte av beitearealer hvor det blir dratt opp nye beitegrenser for den enkelte siidas beitebruk. Ordningen er basert på historisk etablerte rettigheter.

5.5 Beitebruksregler etter reindriftsloven § 59

I ny reindriftslov § 59 er distriktsstyrene pålagt å utarbeide beitebruksregler som skal omfatte beiteområder og beitetider for den enkelte siida, basert på samiske tradisjoner og siidaenes etablerte rettigheter. Er dette en egnet måte å ordne beitebruk på:

- Ja Nei

Reineiere som ikke er enig i beitebruksregler fastsatt av distriktsstyret, kan bringe disse inn for jordskifteretten. Er dette en egnet måte å få overprøvd reglene på:

- Ja Nei

5.6 Finnes det tradisjonelle oppfatninger som er til hinder for bruksordning, registrering av reintall og rettighetsområder. og fastsetting av grenser

- Ja Nei. Forklar:

6. Merknader til spørsmålene eller synspunkter av betydning som ikke er fremkommet i spørsmålet?

Skriv/forklar:

Vedlegg 4: Spørreskjema (samisk)

Jearahallan movt boazodoallit boares vieru mielde dulkojit guodoheame

Mii bivdit Du deavdit skovi ja sáddet dan fas ruovttoluotta midjiide. Dát jearahallan čuovvoluvvo telefuvnna bokte. Jus it oro áddeme muhtin gažaldagaid de sáhtát diktít vástítkeahttá dassáži go Mii riŋget Dutnje. Jus leat eará gažaldagat jearahallama oktavuodas de sáhtát riŋgestit midjiide: tlf. nr: 971 86 706, tlf. nr.: 958 20 286 dahje tlf. nr. 410 85 571. Jus háliidat sámeielat veahki de fertet riŋget guovtti maŋemus nummáriidda.

0 Persovnnalaš dieđut

Persovnnalaš dieđut geavahuvvot dušše statistihkalaš vuodđun ja leat čiegus dieđut.

Sohkabealli: _____ Ahki: _____

Leat go du orohagas máŋga siidda: Juo Ii

Geografiija/eanadiehtu

(Orohat/ruovttubáiki): _____

Báikedoalu sisabohtu boazodoalus:

unnit go 20 % 20-50 % 50-80 % eanet go 80 %

Boazolohku:

unnit go 200 200-400 eanet go 400

Oahppu:

vuodđoskuvla joatkkaskuvla eanet go 2 jagi maŋjel
joatkkaskuvlla

1 Geas lea árbevirolaččat riekti boazoguohtoneatnamiidda?

1.1 Sáhttá go ovtta boazosámi bearrašis, sogas dahje siiddas vuoigatvuohta guođohit ovtta vissis guovllu ovdalii eará boazodolliid?

- Juo Ii

1.2 Jus juo 1.1: Geas/mas lea vuoigatvuohta boazoguohtoneatnamiidda?

[Bija ovtta ruossa]

- Ovttaskas boazodoallis.
- Doalloovttodagas/ siida osolaččas.
- Siiddas.
- Orohagas.
- Boazosápmelaččat searválaga dego oktan čeardan.

1.3 Makkár eavttuid ferte deavdit vai oažžu dán rievtti?

[Bija ovtta ruossa]

- Ii makkár ge.
- Alddis mearka.
- Alddis mearka ja bohccot dan vissis orohagas/siiddas.
- Alddis mearka, bohccot dan vissis orohagas/siiddas ja gullelašvuohta bearrašii geat barget bohccuiguin.
- Eará, čilge: _____

1.4 Gávdnojit go boazosápmelaččaid gaskkas árbevirolaš njuolggadusat dasa ahte man ollu bohccuiguin juohke olmmoš dahje bearaš (doalloovttodat) oažžu johtit siidda guvlui?

- Juo Ii

1.5 Jus moatti dahje máyggá siiddas lea searvevuoigatvuohta johtit vissis guvlui, gávdnojit go de árbevirolaš njuolggadusat dasa:

(1) Man olu bohccuiguin juohke siida oažžu johtit guvlui?

- Juo Ii

(2) Makkár áigodagas juohke siida beassá leat guovllus?

Juo Ii

(3) Guđe duovdagiid/guovllu (orohagas) guđege siiddas lea vuoigatvuohta geavahit?

Juo Ii

(4) Gažaldagaide maida leat vástidan juo: dovddat go geatnegasvuođa čuovvut njuolggadusaid?

Juo Ii

(5) Gávdno go ránggáštus sidjiide geat eai doahttal njuolggadusaid?

Juo, makkár: _____

Ii

2 Boazodoalorievtti erenomašvuohta.

2.1 Leago boazodoalli vuoigatvuohta guhtoneatnamiidda árbevirolaččat mearriduvvon sturrodaga mielde?

Juo, nugomat guđesge lea mearreoassi siidda dahje boazoguohtundistritvta ealus (omd. 1000 bohccos 200 bohcco).

Ii, vuoigatvuohta guhtoneatnamiidda ii čilgejuvvo mearreoassin.

2.2 Jus 2.1 gažaldagaide leat vástidan Juo, movt sáhtá dát mearreoassi rievdat?

[Bija ovtta ruossa]

Sirdit bohccuid ovtta boazoeaiggádis nubbái (omd. šiehtadusa bokte, árbbi bokte, gávppi bokte jna.).

Okta geas lea vuoigatvuohta guhtoneatnamiidda sirdá dán vuoigatvuođa nubbái (omd. šiehtadusa bokte).

Lasihit boazologu jus lea sadji/doarvái guhtoneana.

Eará, čilge: _____

2.3 Movt sirdása vuoigatvuohta guohtoneatnamiidda buolvvas bulvii?

[Bija ovtta ruossa]

- Vuoigatvuohta guohtoneatnamiidda árbejuvvo.
- Dušše bohcco ja mearkka sáhtta árbet. Vuoigatvuohta guohtoneatnamiidda čuovvu bohcco.

2.4 Sisttisdoallá go vuoigatvuohta guohtoneatnamiidda ahte váttis dilis sáhtta guođohit eará siiddaid/orohagaid guohtoneatnamiid?

- Juo
- Ii

Jus juo, dát sisttisdoallá: (bija gitta 4 ruossa, nummarastte árvvu mielde, 1-4)

- Ránnjásiidda orohatravdda go šiehttan lea ránnjain
- Ránnjásiidda orohatravdda (šiehtadusa haga)
- Olles ránnjásiidda orohaga šiehtadusa vuodul jus lea dárbu
- Olles ránnjásiidda orohaga jus lea dárbu

2.5 Jus juo 2.4: Makkár dilis dohkkehuvvo rasttidit orohaga/siiddaid rájiid?

[Bija ovtta ruossa]

- Go alddis ii leat guohtun goavádaga geažil, mii ii leat olbmo iežas hálddus.
- Ii leat guohtun eará ákkaid geažil.

3 Movt boares vieru mielde mearridit dálveguohtoneatnamiid (dálveorohagaid) rájiid

3.1 Čuovvovaš jurddašuvuohki lea dábálaččat vuodđun dasa go galgá beassat dálveguohtunguovlluide:

[Bija ovtta ruossa]

- Dálveorohat mearriduvvo dan vuodul ollugo siidda geasseorohat guoddá.
- Dálveorohat mearriduvvo árbevirolaš guođoheami vuodul mii ii dárbbáš guoskkat dasa man ollu geasseorohat guoddá dahje eará guođohandárbbuide.
- Eará, čilge: _____

3.2 Dárkileappot dan birra mii lea vuoddun go dálveorohagaid rájiid mearridit:

[Bija gitta 4 ruossa, nummarastte árvvu mielde, 1-4]

- (1) Vuoigatvuodát mat leat virolaččat hahkkojuvvon guhkes áiggi geavaheamiin
- (2) Oamastallan⁴ (hevd):
Man guhkes áigi galgá mannat ovdal go lea háhkan vuoigatvuodaid oamastallama bokte?
 Unnit go 20 jagi. eanet go 20 jagi. eanet go 50 jagi.
- (3) Doaimbavuohkásaš ja lunddolaš diliid vuodul (omd. Lunddolaš rájit: oazit).
- (4) Obbalaš jierpmálaš guodoheami vuodul siiddaide main lea vuoigatvuohka dálveorohagas/guovllus.
- (5) Eará, čilge: _____

3.3 Jus leat bidjan ruossa 3.2 (1) dahje (2) vuollái, maid galgá váldit vuhtii go galgá duodaštit dán vuoigatvuoda?

[Bija gitta 6 ruossa, nummarastte árvvu mielde]

- (1) Čálalaš gáldot (omd. Nissen, Vorren, Boazodoallohálddahusa čállosat jna.).
- (2) Guodoheapmi mii sáhtá duodaštuvvot eará ládje.
- (3) Njálmmálaš fievrredeapmi (omd. boarráset, luohtehahtti olbmuid mitalusat).
- (4) Bázahusat luondus (omd. gámmet, bartasajit, áiddit jna.).
- (5) Doaimbavuohkásaš ja lunddolaš dilit/rájit.
- (6) Árbevirolaš eallosturodagat (historjjálaš boazologut).
- (7) Go lea hehtten earáid guodohit vissis guovllu/orohaga ja sii leat dohkkehan dan.
- (8) Eará, čilge: _____

⁴ Omestallan (hevd) ja virolašvuohka (sedvane) leat doahpagat maidda lea biddjon sulli seamma oaiivil. Omestallan (Omestallanlága vuodul) sisttisdoalla ahte omesteddji B sáhtá lobihis guhkes áiggi geavaheami bokte, vuoddudit vuoigatvuoda ovdalii A, guhte lea dat rievttis eaiggát. B geavaheapmi galgá dáhpáhuvvat dan jáhkus ahte sus lea riekta ja dainna lágiin ahte rievttis eaiggádis lea vejolašvuohka vuosttaldit B geavaheame.

4 Movt boares vieru mielde mearridit boazologu

4.1 Vuodđojurdda dasa movt mearridit boazologu boazoeaiggádiidda

Gávdnojit go sajáiduvvon oaivilat dahje njuolggadusat boazosápmelaččaid gaskkas movt mearridit boazologu?

Juo ii

4.2 Jus Juo, man vuodul mearridit boazologu?

[Bija gitta 2 ruossa, nummaraste árvvu mielde]

Man ollu bohccuid geassá siidda geasseorohat.

Man ollu bohccuid geassá siidda dálveorohat.

Siidda bargofápmu/bargoveahka, siidda olmmošlohku.

Eará, čilge: _____

4.3 Movt sáhtá unnidit boazologu dálveorohagas dahje sierra dálveguohtonduovdagis gos leat mánga siidda?

(Navdde ahte leat beare ollu bohccot, mii lea stuora goarádussan guohtumii, ja buohkain orohagas lea vuoigatvuohta guođohit guovllus)

[Bija ovtta ruossa]

(1) Ovtta meari unnidit, gos geasseorohat biddjo vuodđun.⁵

(2) Unnidit boazologu siidda historjjálaš boazologu vuodul (omd. gaskamearálaš boazologu vuodul maŋemus 20 jagi).⁶

(3) Unnidit boazologu maŋemus jagi boazologu vuodul.

(4) Unnidit boazologu riidoguovlluin sajáiduvvon geavaheame vuodul (dat siida mii sáhtá duođaštit guhkimus sajáiduvvon geavaheame vuoruhuvvo ovdalii earáid, beroškeahhtá eará dilálašvuodain).

(5) Eará vuodđojurdagat movt unnidit boazologu?

Juo Ii Juo, čilge: _____

⁵ Jus A siidda geasseorohat guoddá 1000 bohcco ja b siidda geasseorohat fas 1500 bohcco. Go dálveorohat guoddá 2000 bohcco de ferte A siida unnidit 200 ja B siida fas 300.

⁶ Siidda historjjálaš boazologu sáhtá rehkenastit siidda doalloovttodagaid boazologu vuodul. Jus A siiddas lea gaskamearalaččat leamaš 1000 bohcco maŋemus 10 jagi, ja B siiddas fas 1500 bohcco de šaddá seamma unnideapme og bajit čujuhusas.

4.4 Ráŋggáštusat ja geatnegasvuohta.

(1) Jus leat vástidin Juo 4.1 vuolde: dovddat go geatnegasvuođa čuovvut njuolggadusaid?

Juo Ii

(2) Gávdnokit go ráŋggáštusvuogit mat sáhttet geavahuvvot sin vuostá geat eai čuovo njuolggadusaid?

Juo, makkár: _____

Ii

4.5 Boazologu ja sávzalogu unnideapmi orohagain/guovlluin gos guhtot sihke bohccot ja sávzzat.

(1) Gos boazodoalus lea guhkes áiggi árbevirolaš vuoigatvuodát guohtoneatnamiidda de dát eai sáhte váilliduvvot vuoigatvuodaid ektui maid eanadoallit leat maŋnel háhkan.

Juo Ii

(2) Gos sávzadoalli lea eananeaiggát de son vuoruhuvvo ovdalii boazoeaiggáda beroškeahtá man boaris boazodoallu lea.

Juo Ii

(3) Sihke sávzadolliid ja boazodolliid historjjálaš vuoigatvuodát fertejit mearriduvvot, ja unnideapmi ferte heivehuvvot proseanttalaččat vuoigatvuoda viidodaga vuodul.

Juo Ii

(4) Eará vuodđojurdagat movt unnidit boazodolliid ja sávzadolliid ealuid?

Čilge: _____

(5) Gilvaleaba go sávza ja boazu guohtuma alde dainna lágiin ahte guohtun sáhtá nohkat?

Juo Ii

4.6 Makkár váttisvuodát čuožžilit dávjá doppe gos bohccot ja sávzzat guhtot seamma guovllus/orohagas?

Guohtun vátnu.

Ráfehivuohta ja vuorjamat mat baldet bohccot eret guohtumis.

Eará, čilge: _____

5 Mainna lágiin geavahusčilgen mii dahkko eanajuohkima vuodđojurdaga mielde, heive čilget boazosápmelaččaid guođohanáššiid

5.1 Leago boazodoalus dárbu iešrádđejeaddji instánsii mii sáhtta čoavdit soahpatmeahttunvuodaid ja heivehit guođohemiid jus okta dahje mánga boazodoalli gáibidit dan?

Juo

Ii, boazodoallit sáhttet ieža čoavdit dákkár váttisvuodaid ja ieža heivehit guođohemiid.

5.2 Dohkke go duopmostuollu dego mat: “eanajuohkinriekti mas lea gelbbolašvuohta boazodalloáššiid” čoavdit soahpatmeahttunvuodaid ja veahkehit heivehit guođohemiid boazodoalus?

Juo

Ii

5.3 Makkár gáibádusaid ferte bidjat diekkár eranoamašduopmostullui mii galgá meannudit boazodalloáššiid vai das livččii luohttevašvuohta boazodolliid gaskkas?

(1) Duopmár ferte máhttit sámegiela:

Juo

Sávahahti, muhto ii gáibádus

Ii leat dárbu

(2) Duopmostuolus fertejit čohkkát mielduopmárat mat leat boazodoallit dahje dovdet boazodoalu:

Juo

Sávahahti, muhto ii gáibádus

Ii leat dárbu

(3) Duopmáris ferte leat boazodoalloipmárdus ja máhttit árvvoštallat guohtoneatnama dilálašvuoda:

- Juo
- Sávahahti, muhto ii gáibáduš
- Ii leat dárbu

(4) Duopmár ferte dovdat sámi servodaga, árbevieruid ja riekteáddejumiid:

- Juo
- Sávahahti, muhto ii gáibáduš
- Ii leat dárbu

(5) Duopmáris dahje duopmostuolus ferte leat gelbbolašvuoha kártafágas ja movt rájít biddjojuvvojit:

- Juo
- Sávahahti, muhto ii gáibáduš
- Ii leat dárbu

(6) Guodoheapme ferte lágiduvvot nu ahte boahtá áhpun buohkaide ii ge boadášii vahágin oktii ge:

- Juo
- Sávahahti, muhto ii gáibáduš
- Ii leat dárbu

5.4 Guđemuččat dáin eanajuohkinvugiin sohpet boazodollui siskkáldasat (go boazodoallit gáibidit)

[bija 0-6 ruossa]

- (1) Rádječielggadeapmi mearriduvvo gaskkal siiddaid, johtolagaid ja distrivttaid, sajáiduvvon geavaheame vuodul.
- (2) Riektečielggadeapmi mearridandihte geas leat vassis vuoigatvuodát vassis guovllus, ja maid ráddjet dáid vuoigatvuodaid.

- (3) Orohagaide/guovlluide gos mángga siiddas leat guođohanvuoigatvuođat, mearriduvvo boazolohku historjjálaš guođoheame vuođul. Jus boazolohku galggaš unniduvvot de dat ii galgga rievdadit riektedilálašvuođa boazodolliid gaskkas ja galgá heivehuvvot dihto oasi vuođul.
- (4) Orohagaide gos mángga siiddas leat guođohanvuoigatvuođat, biddjojit áigemearit goas iešguđet ge siida oažžu guođohit orohagas/guovllus.
- (5) Guođoheapme gos sierra siidii sirrejuvvo orohat vaikko lea ovdal leamaš searveguovlu.
- (6) Guođoheapme gos ođđa ráddjen/rádjegaikun dagaha ahte guohtoneatnamat molsoat eaiggádiid. Rádjegaikun dáhpáhuvvá historjjálaš sajáiduvvon vuoigatvuođaid vuođul.

5.5 Guođohannjuolggadusat boazodoallolága §59 vuođul

Ođđa boazodoallolága §59 mielde, galgá orohaga stivra hábmet guođohannjuolggadusaid ráddjendihte eatnamiid ja áigodagaid siiddaid guođoheami várás. Dát njuolggadusat galget vuodđuduvvot sámi árbevieru ja siiddaid sajáiduvvon vuoigatvuođaid ala. Lea go dát vuoiggalaš vuohki lágidit guođohanvugiid:

Juo Ii

Boazoeaiggádat geat eai dohkket guođohannjuolggadusaid maid orohaga stivra lea mearridan, sáhttet loktet ášši eanajuohkinriektái. Lea go dát vuoiggalaš vuohki dárkkistit njuolggadusaid:

Juo Ii

5.6 Gávdnojit go árbevirolaš ipmárdusat mat hehttejit dálá guođoheame ásaheamiid, rievttalaš guođohanguovlluid registrerema ja rádjegaassimiid?

Juo Ii Čilge: _____

6 Čujuhusat gažaldagaide dahje deatlaš oaivilat mat leat vajálduvvan dán jearahallamis?

Čális dása:

